

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2012

Marcela Býčková

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Česká a polská jazyková politika po roce 1989

Marcela Býčková

Bakalářská práce

2012

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marcela Býčková**
Osobní číslo: **H09590**
Studijní program: **B7310 Filologie**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Slavistická studia zemí Evropské unie (dvouoborové): Polština
Název tématu: **Česká a polská jazyková politika po roce 1989**
Zadávající katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Zásady pro vypracování:

Cílem práce bude nastínit podobu české a polské jazykové kultury po roce 1989. První část práce bude zaměřena na popsání české jazykové politiky, druhá část na popsání polské jazykové politiky. Budu čerpat především z materiálů v polském jazyce. V závěru se pokusím o srovnání obou těchto politik. Zaměřím se na prozkoumání společných znaků kultur.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BALOWSKI, M. Kodyfikacja języka czeskiego po roku 1990. In Bohemistyka, 2001. DANEŠ, F. Kultura a struktura českého jazyka. Praha: Karolinum, 2009. KOŘENSKÝ, J. Vývoj jazykového práva na území dnešní České republiky. In DANEŠ, F. (ed.). Český jazyk na přelomu tisíciletí. Praha. LUBAŠ, W. Czeska polityka językowa. In Bohemistyka, 2008. MARKOWSKI, A. Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne. Warszawa, 2005. GAJDA, S. Najnowsze Dzieje Języków Słowiańskich: Język polski. Opole, 2001. MAZUR, J. Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci. Lublin, 1999. GAJDA, S. Polska polityka komunikacyjnojęzykowa wobec wyzwań XXI wieku. Warszawa, 2005.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Rusin Dybalska, Ph.D.

Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2012**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

 Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 34

L.S.

PhDr. Ivo Říha, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 20. 6. 2012

Marcela Býčková

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucí své práce paní Mgr. Renatě Rusin Dybalské, Ph.D. za její ochotu, obrovskou vstřícnost, cenné rady a odborné vedení, bez něhož by tato práce nemohla vzniknout. Dále děkuji svému kolegovi Michaelu Fendrichovi a své matce za velikou pomoc a podporu při psaní této práce.

ANOTACE

Bakalářská práce je zaměřena na popis české a polské jazykové politiky po roce 1989. Na začátku je nastíněno historické pozadí v České i Polské republice a zároveň vysvětlen samotný pojem jazyková politika, jaké subjekty vstupují do tohoto procesu a co je předmětem jejich činnosti. Práce je primárně rozdělena na dvě části, první část je věnována polské jazykové politice, druhá část české jazykové politice. Obě politiky jsou popisovány především na základě následujících několika vybraných témat – jazykové zákony, popřípadě předpisy týkající se jazyka v ústavě, jazykové instituce, poradenství, program jazykové politiky, výuka češtiny nebo polštiny jako cizího jazyka a jeho certifikace. Analýza legislativy v jazykové oblasti je provedena na základě Zákona o polském jazyce ale také Ústavy ČR a Listiny základních práv a svobod. Na konci práce jsou obě politiky porovnány a následně jsou prozkoumány jejich společné znaky nebo odlišnosti.

Klíčová slova: česká a polská jazyková politika, jazykové zákony, jazykové instituce, certifikace.

ANNOTATION

The bachelor thesis is focused on the description of the Czech and Polish language policy since 1989. The historical background in the Czech Republic and Republic of Poland is outlined in the beginning and it also explains the notion of the language policy, the entity of entering into this process and what is the object of their activities. The thesis is primarily divided into two parts, first one is devoted to the Polish, the second part to the Czech language policies. Both policies are described mostly in the based of the following few selected topics - language Laws, or regulations relating to the language in the Constitution, language Institutions, Consulting, program of language Policy, teaching Czech or Polish as a foreign language and its certifications. Analysis of legislation in the language field is performed in the based of an Act of Polish language and also The Constitution of the Czech Republic and the Charter of Fundamental Rights and Basic Freedoms. At the end of the thesis both policies are compared and then their common features or differences are explored.

Keywords: Czech and Polish language policy, language laws, language institutions, certification.

OBSAH

ÚVOD	1
1. JAZYKOVÁ POLITIKA	3
1. 1. Historický a společenský kontext.....	8
2. POLSKÁ JAZYKOVÁ POLITIKA.....	10
2. 1. Zákon o polském jazyce	14
2. 2. Program polské jazykové politiky.....	18
2. 3. Subjekty a činnost podílející se na jazykové politice.....	20
2. 3. 1. Jazykové instituce.....	20
2. 3. 2. Jazykové časopisy	24
2. 3. 3. Jazykové poradenství.....	25
2. 3. 4. Jazykový korpus	25
2. 4. Certifikace polského jazyka a programy výuky polštiny jako cizího jazyka	26
2. 5. Výuka polštiny jako cizího jazyka	29
3. ČESKÁ JAZYKOVÁ POLITIKA.....	33
3. 1. Ústava ČR.....	38
3. 2. Program české jazykové politiky.....	39
3. 3. Subjekty a programy podílející se na jazykové politice.....	40
3. 3. 1. Jazykové instituce.....	40
3. 3. 2. Jazyková periodika	42
3. 3. 3. Jazykové poradenství.....	43
3. 3. 4. Jazykový korpus	44
3. 4. Certifikace českého jazyka.....	44
3. 5. Výuka češtiny jako cizího jazyka.....	46
ZÁVĚR.....	53
RESUMÉ.....	54
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	55
Literatura	55
Elektronické zdroje.....	56
PŘÍLOHA.....	58

ÚVOD

Primárním cílem této bakalářské práce nazvané „Česká a polská jazyková politika po roce 1989“ je uceleně zpracovat téma jazykové politiky v České a Polské republice v období od roku 1989 do současnosti, podat výstižný obraz vývoje jazykové politiky v obou zemích zasazeného do historického, politického i mezinárodního kontextu a alespoň z části porozumět tomuto procesu.

Rok 1989 je obecně pokládán za zlomový rok, byl tedy vybrán záměrně, především díky dynamickému rozvoji, který následoval ve všech společenských oblastech. Těžištěm práce bude především popis jazykové politiky v obou námi sledovaných středoevropských zemích.

Vlastní text práce otevírá kapitola pojednávající obecně o problematice jazykové politiky, co zahrnuje, co je jejím předmětem a jaké má cíle. Objasním, jaká činnost v jazykové oblasti náleží do jazykové politiky.

Pro vysvětlení toho, proč se zaměříme právě na toto období, je v první kapitole popsána historická situace v Polsku a ČR po roce 1989. Můžeme říci, že historické a kulturní pozadí je důležité pro pochopení celé problematiky. Neméně důležité bude jistě v pozdějším porovnávání polské i české jazykové politiky.

V další kapitole bude nejdříve nastíněn stručný historický vývoj snah, které si na polském území kladly za cíl pečovat o jazyk a později vedly ke vzniku ucelenější jazykové politiky, třeba i na legislativní úrovni. Předmětem práce bude také hledání důvodů, proč je v dnešní době třeba pečovat o mateřský jazyk. Pokusíme se zjistit, co je hnacím motorem, který vede vlády a zákonodárce k tvorbě předpisů a zákonů na ochranu jazyka. Stěžejními tématy práce je analýza Zákona o polském jazyce a popis polských jazykových institucí, vědeckých jazykových periodik, jejich funkce, prostředků, jakými vstupují do procesu jazykové politiky. Částečně také budeme hovořit o jazykovém poradenství. Práce se také z nemalé části věnuje analýze programu polské jazykové politiky. Dále se také zaměřím na výuku polského jazyka jako cizího, kde a jakými způsoby se výuka realizuje. Vyjmenuji také některé učebnice, které slouží cizincům (mezi nimi také Čechům) ke studiu polštiny. Zmíním se také o certifikaci znalosti polského jazyka.

Ve třetí kapitole se budu snažit zachovat obsahem podobnou strukturu jako u předchozí kapitoly pojednávající o polském jazykovém prostředí, ale tato část bude primárně zaměřena na popis české jazykové politiky. Zaměřím se na hledání prvků ochrany českého

jazyka v Ústavě České republiky a v dalších právních předpisech. Pokusím se nalézt ucelenější český jazykový program, například ve stejné podobě jako známe z Polska. Dále také nastíním otázku českých jazykových institucí, vědeckých periodik, jazykového poradenství. V posledním bodu této kapitoly se zmíním o problematice získávání úředního osvědčení o znalosti českého jazyka, tedy certifikace, a výuce češtiny jako cizího jazyka na území ČR i v zahraničí.

V závěru budou shrnuty rozdíly mezi polskou a českou jazykovou politikou. Budu se také snažit hledat společné prvky. Pokusím se zhodnotit směr budoucího vývoje, kterým se obě politiky ubírají, a navrhnout možnosti změn, které by mohly přinést pozitivní výsledky při ochraně jazyka.

1. JAZYKOVÁ POLITIKA

Jazyk je systém znaků, výrazových a významových prostředků pomocí, kterého vnímáme svět, popisujeme realitu a předměty kolem sebe, vyjadřujeme myšlenky a pocity. Jazyk je soubor člověkem vytvořených slov, respektive vět, který slouží ke komunikaci. Od postavení babylonské věže se jazyk stal kulturním dědictvím každé společnosti a rozlišuje nebo naopak spojuje lidi po celém světě. Jazyk je jedním z faktorů, které tvoří a reprezentují národ.

Avšak otázka spojitosti mezi národem, popřípadě státem a jazykem může být mnohem složitější. Existují země, ve kterých se hovoří více než jedním jazykem, například Švýcarsko (němčina, francouzština, italština, rétorománština), Kanada (angličtina a francouzština). Naopak ve více státech se může užívat jeden stejný jazyk, například angličtina (ve Velké Británii, v USA, v Austrálii), nebo němčina (v Německu, v Rakousku). Samozřejmě, že mezi americkou a britskou angličtinou existují nepatrné rozdíly. Ale můžeme říci, že stejně velké rozdíly jsou i mezi němčinou v jednotlivých spolkových zemích, zde se jedná spíše o jednotlivá nářečí, takovéto rozdíly jsou dány historickou rozdrobeností Německa.

Pakliže je jazyk zmiňován v legislativě, můžeme o něm hovořit jako o úředním jazyce daného státu. Evropská unie, jako politický a ekonomický integrační celek sdružující 27 evropských států, deklaruje rovnoprávnost úředních jazyků všech členských států. Z toho vyplývá, že EU má 23 úředních jazyků¹, ve kterých se musí vyhotovovat všechny dokumenty a smlouvy, k dispozici musí být také tlumočníci do všech jazyků.

Jazyk tedy je nositelem naší národní kultury, součástí národní identity, komunikačním prostředkem, a proto je důležité ho chránit. Dříve na ochranu jazyka stačilo vytvoření spisovného jazyka, tedy nejčistšího jazyka, který by se měl užívat v oficiálním styku, v úředních dokumentech, ve školách a v médiích. Jedná se vlastně o soubor závazných pravidel pro psaný i mluvený projev, která jsou kodifikována v publikacích, např. v Pravidlech českého pravopisu, ve Slovníku spisovného jazyka českého, ve Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost atd. Touto problematikou se zabývají obory ortografie a ortoepie, které náleží do lingvistiky. Nicméně na jazyk v poslední době začali působit cizí vlivy, které ho ohromnou rychlostí a nenávratně pozměňují, v některých případech se může zdát, že jazyku škodí. Na jazyk působí globalizace, masmédiá, migrace obyvatel, subkultury, rozvoj nových

¹ Číslo neodpovídá počtu členských zemí z důvodu toho, že některé jazyky se opakují jako úřední jazyky ve více státech, např. němčina – v Německu, Rakousku, Belgii, francouzština – v Belgii, Francii atd.

technologií. Zdálo se tedy, že jednotlivá opatření na ochranu jazyka už přestala fungovat, a tak bylo zapotřebí řízenější a progresivnější ochrany - tedy zákonů nebo nejrůznějších opatření přímo v ústavě.

Definici pojmu *jazyková politika* můžeme nalézt především v polském prostředí hned několik, uveďme si zde pouze některé z nich:

Jakýmsi základním vysvětlením je to, které uvádí Walery Pisarek:

„Politikou se zde rozumí pravidla a postupy v jakémkoli oboru, [...] ale nemají co do činění s politikou jako činností, jejímž cílem je získat moc v zemi nebo její udržení, nebo také činností vlády ve vnitřních záležitostech státu a v oblasti jeho vztahů s jinými zeměmi.“²

Je zřejmé, že tato definice nám osvětluje samostatný pojem politika. Sám autor hovoří o tom, že bychom v tomto případě (tedy ve spojení *jazyková politika*) měli pojem politika chápat spíše ve smyslu anglického slova *policy*, ne však *politics*. Politika v tomto případě tedy neznamena činnost státníků, vlády, politiků atd. při řízení státu, nebo v mezinárodních vztazích, ale naopak politika zde udává pravidla, směr činnosti v daném oboru.

K předchozímu vysvětlení ještě doplňuje a hovoří o zcela specifickém příkladu oblasti, kde se užívá jazykové politiky:

„Jazykovou politiku mohou vědomě provádět a často provádí různé subjekty, které nemají nic společného se záležitostmi státu, v souvislosti s propagandou a reklamou, které se dnes spíše nazývají propagace, public relations a marketing.“

Vědomá jazyková politika každé instituce, řízená jejími cíli, stanovená je obvykle podle kvality publika, do kterého chce proniknout, aby ho přesvědčila k změně nebo posílení názoru, k požadovanému chování, například ve volbách, nebo při nákupu zboží nebo využívání služeb.“³

² „Przez politykę rozumieć tu należy zasady i sposoby postępowania w jakiejś dziedzinie, [...] nie mającej wiele wspólnego z polityką jako działalnością zmierzającą do zdobycia władzy w państwie lub jej utrzymania czy też działalnością rządu w sprawach wewnętrznych państwa i w dziedzinie jego stosunków z innymi państwami.“ PISAREK, W. Istota i sens polskiej polityki językowej. In MAZUR, J. *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, 1999, s. 13. ISBN 83-227-1492-0.

³ „Politykę językową mogą świadomie prowadzić i często prowadzą różne podmioty nie mające nic wspólnego ze sprawami państwowymi, w związku z propagandą i reklamą, które się dziś nazywa raczej promocją, public relations i marketingiem. Świadoma polityka językowa każdej instytucji, porządkowana jej celom, zdeterminowana jest zwykle przez jakość publiczności, do której się chce dotrzeć, by ją skłonić do zmiany lub wzmocnienia przekonań, do pożądanego zachowania się na przykład w wyborach czy też przy zakupie towaru albo korzystaniu z usługi.“ Tamtéž. s. 14.

Z tohoto vysvětlení je tedy jasné, že jazykovou politikou se řídí jakékoli organizace, politické strany nebo sdružení působící ve veřejném životě, nemusí se tedy nutně jednat o orgány veřejné správy, popřípadě stát jako celek. Tyto instituce se tedy často snaží ovlivňovat prostřednictvím promyšlené jazykové politiky, tedy jazyka, chování lidí k docílení svých vlastních zájmů, podobně jako to dělají totalitní režimy.

Stanisław Gajda podává takovouto definici:

„Termín jazyková politika [...] se týká [...] všech opatření zaměřených v dané společnosti na formování jazykové situace (systému jazyka a jeho fungování, jazykové povědomí, vztah mezi jazykem vlastním a jinými, faktorů, které určují jazykové chování).“⁴

Tato definice je již zřetelně konkrétnější než první zmiňovaná definice Waleryho Pisareka, Stanisław Gajda zde pracuje s přídomkem „jazyková“. Na základě tohoto můžeme říci, že jazykovou politiku představují veškerá opatření a činnost, která má vliv na utváření jazykového prostředí a povědomí.

Už v druhé polovině 70. let 20. století definoval Władysław Lubaś jazykovou politiku takto:

„Jazyková politika by měla být chápána jako předem plánované, vědomé jednání institucí i jednotlivých jednotlivců (vědců, umělců, politiků), které přinese pozitivní sociální dopad na všechny oblasti, ve kterých lidská řeč hraje velkou roli v kontaktu.“

„Každá vědomá a organizovaná činnost nazývající se politikou musí počítat nejen s konečným cílem, kterému slouží, ale především se společenskými podmínkami, ve kterých se uskutečňuje. Jazyková politika, která je součástí kulturní politiky, je povinna brát v úvahu veřejné mínění v otázce fungování jazyka.“⁵

⁴ „Termin polityka językowa [...] odnosi się [...] do ogółu podejmowanych w pewnej społeczności działań nakierowanych na kształtowanie jej sytuacji językowej (systemu języka i jego funkcjonowania, świadomości językowej, stosunku między językiem własnym a innymi, czynników determinujących zachowanie językowe).“ GAJDA, S. Program polskiej polityki językowej (rozważania wstępne). In MAZUR, J. *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej 1999, s. 38. ISBN 83-227-1492-0.

⁵ „Politykę językową należy rozumieć jako z góry zaplanowane, świadome działanie instytucji poszczególnych jednostek (uczonych, twórców, polityków), które przynosić będzie pozytywne społeczne skutki we wszystkich dziedzinach, w których mowa ludzka odgrywa szeroką rolę kontaktową.“ „Každe świadome i zorganizowane działanie nazywane polityką liczyć się winno nie tylko z finalnym celem, jakiemu służy, ale przede wszystkim z warunkami społecznymi, w jakich się realizuje. Politika językowa, która jest częścią polityki kulturalnej, powinna także uwzględniać opinię społeczną na temat funkcjonowania języka.“ LUBAŚ, W. *Polityka językowa*. Opole: Uniwersytet Opolski, 2009, s. 39. ISBN 978-83-86881-50-5.

Tato definice je také troch konkrétnější. Jazyková politika je podle toho chápána jako organizovaná činnost institucí, ale i jednotlivců, jejímž cílem je ovlivňování jazyka ve všech oblastech lidské společnosti. Jazyková politika má také své konkrétní cíle a musí je podřizovat různým společenským faktorům, které v dané chvíli panují ve společnosti a utvářejí ji, a musí brát v úvahu také smýšlení uživatelů jazyka o stavu, fungování a perspektivách jejich vlastního jazyka.

Spíše slovníkovou a nejucelenější definicí pojmu *jazyková politika*, která v podstatě již shrnuje všechny předchozí námi podané definice, uvádí ve své knize A. Markowski:

*„Jazyková politika je nejčastěji chápána jako soubor činností, plánovaných a koordinovaných (obvykle centrálně), kterých cílem je ovlivňování jak jazyka, jeho rozvoje (obecně i v souvislosti se specifickými jevy – formy i spojení jednotlivých výrazů), tak i postojů uživatelů jazyka.“*⁶

Jedná se tedy o nejrůznější řízené činnosti, které si kladou za cíl ovlivňovat aktuální stav, systém a užívání jazyka, ale také na postoje uživatelů k jazyku. Do tohoto procesu tedy vstupují nejen veřejné orgány, politické strany a jazykovědci, ale také školy, nevládní organizace a jednotliví obyvatelé.

Primárním objektem jazykové politiky je tedy aktuální řečové chování uživatelů jazyka. Samozřejmě, že pojem jazyková politika, jak již bylo naznačeno, zahrnuje také kodifikaci jazykové normy na základě vědeckého zkoumání jazyka.

Z českého prostředí můžeme jako příklad definice jazykové politiky jmenovat tu, kterou uvádí Eduard Lotko ve Slovníku lingvistických termínů pro filology. Zde je jazyková politika označována jako:

*„Oficiální státní přístup ke zvolené prestižní varietě jazyka (obvykle spisovného) spočívající v jeho unifikaci (skrze kodifikaci), posilování (na úkol jiných), propagaci, zavádění do škol, často však i v purismu.“*⁷

⁶ „Przez politykę językową rozumie się najczęściej zespół działań, zaplanowanych i skoordynowanych (zwykle centralnie), których celem jest oddziaływanie zarówno na język, jego rozwój (w ogóle i w odniesieniu do zjawisk szczegółowych – poszczególnych wyrazów ich form i połączeń), jak i na postawy użytkowników wobec języka.“ MARKOWSKI, A. *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2005, s. 68. ISBN 83-01-14526-9.

⁷ LOTKO, E. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 56. ISBN 80-244-0123-1.

Tato definice pojednává o jazykové politice především jako o činnosti, která se zabývá sestavováním norem užívání jazyka ve slovnících a pravidlech pravopisu. Ale také hovoří o posilování, nebo vymezení jazyka (národního, státního, úředního nebo pouze většinového) oproti jiným jazykům zastoupeným ve státě, jeho užívání ve škole.

V českém prostředí se více užívá pojem *jazykové právo*. Více o tom budeme hovořit v kapitole pojednávající o české jazykové politice.

Dá se říci, že projevem jazykové politiky je zřizování nejrůznějších vědeckých nebo popularizátorských jazykových institucí, které se zpětně stávají předmětem jazykové politiky, mají vliv na tento proces, zabývají se studiem, vědeckým zkoumáním jazyka, péčí o něj, popularizátorkou činností atd. V kompetenci některých těchto organizací bývá tedy jazykové poradenství, v posledních letech velice populární, objevující se i v médiích prostřednictvím samostatných televizních pořadů.

Hlavním nástrojem jazykové politiky však zůstává jazykové vzdělávání společnosti, ať už se jedná o základní, střední nebo vyšší školství, ale neméně důležitým je také vzdělávání učitelů, veřejných činitelů, úředníků, lidí působících v mediální oblasti, neboť právě ti mají značný vliv na jazykové chování lidí.⁸

Jak již bylo řečeno, na přirozený vývoj jazyka začaly působit státní instituce, které si dávají za cíl jazyk chránit, a proto jazyková politika může být charakterizována jako soubor opatření zakotvených v zákonech, popřípadě přímo v ústavě, která se týkají jazyka užívaného na území daného státu. Tyto zákony vznikají z důvodů ekonomických, tj. například ochrana uživatelů daného jazyka při nákupu zboží, při uzavírání různých smluv. Je tedy jasné, co bude cílem takovýchto opatření: vznikají za účelem správného porozumění po jazykové stránce. Jazyková politika zahrnuje také především postavení úředního jazyka k jazykům menšinovým, správné užívání jazyka ve všech oblastech společnosti (v médiích, ve státních institucích, na úřadech), ale také výuku mateřského i cizích jazyků.

Je tedy třeba zajistit, aby daný jazyk, který je předmětem jazykové politiky, byl jazykem úředním, jazykem právních předpisů a smluv, jazykem vyučovacím, jazykem reklamy a médií atd. Ale důležité je také zajistit, aby jazyk užívaný ve veřejném životě odpovídal pravidlům pravopisu, aby byl srozumitelný, estetický.

Samozřejmě, že svou vlastní jazykovou politiku nemají pouze jednotlivé státy, ale v posledních letech se tento pojem objevuje i v nadnárodním kontextu, především ve spojení s Evropskou unií a dalšími mezinárodními organizacemi. Důkazem toho je i to, že rok 2001 byl

⁸ PISAREK, W. Istota i sens polskiej polityki językowej. In MAZUR, J. *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*. op. cit., s. 22.

Evropskou unií ve spolupráci s Radou Evropy vyhlášen *Evropským rokem jazyků*.⁹ Také největší mezinárodní organizace jakou je OSN, respektive Valné shromáždění vyhlásilo rok 2008 *Mezinárodním rokem jazyků*. Jazykovou problematikou se nezabývají pouze oficiální politické orgány, ale také nevládní organizace z celého světa, které v podstatě vydávají vlastní právní akty, jako například *Všeobecná deklarace jazykových práv (Uniwersalna deklaracja praw językowych)*, která byla přijata v roce 1996 v Barceloně.¹⁰

1. 1. Historický a společenský kontext

Tato práce bude zaměřena na popis jazykové politiky po roce 1989, protože zvláště rok 1989 a následující roky byly v Polsku (*Rzeczpospolita Polska, RP*) a v České republice¹¹ léty zlomovými, kdy státy přecházely od socialistického zřízení s vládou jedné strany k demokracii s pluralitou politických stran, od centrálního plánování v ekonomice ke kapitalismu. Dá se říci, že proces demokratizace měl v obou zemích hladký průběh. Velmi brzy byly uspořádány svobodné volby, díky kterým měli lidé po letech nesvobody poprvé možnost svobodně zvolit si své zástupce do parlamentu, výběrem z několika politických stran. Spolu s demokratickým zřízením se začali v 90. letech nejen v obou námi sledovaných státech, ale v celém bývalém východním bloku, objevovat nové podněty ze západní Evropy, respektive z celého světa, který byl v předešlé době uzavřen za tzv. železnou oponou. Tyto nově příchozí vlivy zákonitě začaly intenzivně ovlivňovat všechny kulturní oblasti společnosti daných postkomunistických zemí, ať už hovoříme o literatuře, divadle, filmu, hudbě, výtvarném umění nebo módě všude můžeme nalézt tzv. „západní vlivy“. Snad nejvíce patrné to může být na příkladu Východního Německa v době sjednocení. To se samozřejmě muselo projevit i v užívání jazyka.

Bylo třeba odstranit z jazyka pozůstatky komunismu, *nowořeč*¹², tedy uměle a promyšleně vytvářenou mluvu na základě politické ideologie. Slouží zpravidla vládnoucí straně v totalitním státě k ovládnutí myšlení společnosti i jednotlivce, k odstranění veškerých

⁹ LUBAŚ, W. Nowe zadania polityki językowej w świecie słowiańskim. In LUBAŚ, W. *Języki słowiańskie w perspektywie ekolingwistycznej*. Opole: Uniwersytet Opolski, 2003, s. 36. ISBN 83-86881-37-2.

¹⁰ GAJDA, S. Program polskiej polityki językowej (rozważania wstępne). In MAZUR, J. *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*. op. cit., s. 43.

¹¹ Československá socialistická republika od 11. 7. 1960, Československá federativní republika od 29. 3. 1990, Česká a Slovenská Federativní Republika od 23. 4. 1990, Česká republika od 1. 1. 1993.

¹² V češtině novořeč, polsky nowomowa, anglicky newspeak.

pochybností o správné činnosti režimu a také popírání myšlenek takto „nepřizpůsobivých“ obyvatel, popřípadě myšlenek nepřátelských režimů (SSSR proti USA). Václav Havel tento uměle vytvořený jazyk označoval jako *ideologické esperanto* nebo ve své hře *Vyrozumění* z roku 1965 označuje vědecky vytvořený jazyk, sloužící k odstranění mnohoznačnosti, slovem *ptydepe*.

Na druhou stranu se s novým politickým uspořádáním objevoval problém postupného začleňování států do okolního světa, do mezinárodních organizací, Česká i Polská republika vstoupily do NATO 12. března 1999 a do Evropské unie 1. května 2004. To sebou přineslo také změny v životním stylu lidí, který se stává konzumním, v každém městě se objevují velká nákupní centra a multikina. S globalizací, vývojem nových technologií (mobilní telefony, počítače) a především rozvojem v oblasti masmédií (internet, digitální televize) stále častěji vyvstávají otázky, do jaké míry je jazyk ohrožen těmito procesy a jak se bude dále vyvíjet.

2. POLSKÁ JAZYKOVÁ POLITIKA

Následující kapitoly budou věnovány jazykové politice, která má za úkol chránit polský jazyk, tedy jazyk, který spolu s češtinou náleží do skupiny západoslovanských jazyků tedy do indoevropských jazyků. Polsky hovoří osoby polské národnosti, ať už na území RP nebo národnostní menšiny po celém světě (tzv. *polonia*). Jedná se zhruba o 38 milionů Poláků žijících v Polsku a dalších asi 20 milionů lidí ve světě, tento stav je dán hlavně dějinnými událostmi (zábory, 2. světová válka, komunistický režim), které zapříčinily velkou polskou diasporu. V ČR se k polské národnosti hlásí zhruba 40 tisíc lidí.

Jazyková politika v širším slova smyslu se samozřejmě poprvé neobjevila až v námi sledovaném období, po zlomovém roce 1989, ale dá se říci, že zvláště v Polsku existovala již dříve.

Snahy o vědomou péči o národní jazyk se na polském území objevují už v období od 9. do 18. století. Hlavní prioritou se tyto snahy stávají v období osvícenství, kdy je kladen důraz především na kodifikaci ortografických problémů, což je spojeno s reformami, s činností *KEN (Komisja Edukacji Narodowej)* a s prací *Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych* na školních učebnicích v poslední čtvrtině 18. století.¹³ Avšak prvky emancipace polského jazyka můžeme nalézt dříve, jedná se především o tyto díla: *Kazania świętokrzyskie*, *Psalterz floriański*, atd. Největší rozvoj byl pravděpodobně zaznamenán v 16. Století, v tomto období tvořili především *Jan Kochanowki* a *Mikołaj Rej*.

Zvláště v období od posledních desetiletí 19. století do konce 2. světové války prováděli milovníci a obránci polského jazyka kulturně-jazykovou činnost, která by se dala popsat jako spontánní jazyková politika. Tato činnost byla založena na tom, že mateřský jazyk je hodnota, kterou je třeba chránit a která tvoří národ. Ale už na počátku poválečného období se začíná provádět řízená jazyková politika.¹⁴ Tento proces můžeme snadno zasadit do historického kontextu, v Polsku se 19. století nese ve znamení obrany vlastního národa a kultury před snahami záborových mocností (Ruska a Pruska) o vnucování vlastní kultury a jazyka. V ruském záboru došlo dokonce k uzavření polské varšavské univerzity, školství bylo rusifikováno, polština byla vyučována pouze jako doplňkový a nepovinný jazyk. V pruském záboru probíhala germanizace týkající se školství, církve a úřadů. Naopak za výjimku

¹³ GAJDA, S. Współczesna polska sytuacja językowa. In GAJDA, S. *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Język polski*. Opole: Uniwersytet Opolski, 2001, s. 57-58. ISBN 83-86881-31-3.

¹⁴ MARKOWSKI, A. *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*. op. cit., s. 68.

můžeme považovat situaci v rakouském záboru, kde za hlavní a úřední jazyk byla považována polština a teprve druhým jazykem byla němčina. Při výběru na obsazování pozic ve státních úřadech byli upřednostňováni obyvatelé polské národnosti. Dále byla také podporována polská kultura, důkazem toho může být založení *Ossolinea*¹⁵ ve Lvově roku 1817, které fungovalo jako centrum polské kultury, a kde se také nacházela bohatá a rozsáhlá knihovna. O postavení, roli a funkci polského jazyka ve veřejném životě tedy rozhodovala politika jednotlivých záborů. Avšak i přes faktickou neexistenci polského státu a zábory na počátku 19. století vytvořil *S. B. Linde Słownik języka polskiego*, ale také se v obrovské míře rozvíjela polská literatura.

O konci 19. století a začátku 20. století můžeme hovořit jako o období rozvoje polské lingvistiky. Začaly také vycházet dva časopisy, které měly za cíl šířit čistotu jazyka: *Poradnik Językowy* (1903) a *Język Polski* (1913).¹⁶

Období po 1. světové válce je charakterizováno vznikem nezávislého státu, budováním tzv. *II. Rzeczpospolity* a s tím spojeným zájmem o vlastní jazyk.

„V meziválečném období obnovuje postavení polského jazyka jako jediného státního jazyka.“¹⁷

Tuto pozici si vydobyl na úkor jazyků početných menšin, jmenovitě německé, běloruské, ukrajinské a židovské. V ústavě z roku 1921 se však ještě hovoří o tom, že RP garantuje ochranu života a svobody všem bez rozdílu národnosti, jazyka, rasy nebo vyznání. V dalším článku se uvádí, že obyvatelé náležící do národnostních, náboženských nebo jazykových menšin mají stejné právo zakládat své školy, náboženské instituce a užívat v nich svůj jazyk. V zákoně o jazyce z roku 1924 se hovoří, že polština slouží jako jazyk úřední a zároveň pomocný k jazykům menšinovým.¹⁸ Během 2. světové války byl samozřejmě ze strany okupantů polský jazyk potlačován.

Jazyk Polské lidové republiky z let 1944 – 1989 byl ovlivňován *Polskou sjednocenou dělnickou stranou (Polska Zjednoczona Partia Robotnicza)*, což se projevilo prostřednictvím *novořeči*. Patrné byly také vlivy ruského jazyka, vycházející ze začlenění Polska do komunistického východního bloku. Sovětský svaz se vehementně snažil vnucovat státům,

¹⁵ Zakład Narodowy im. Ossolińskich

¹⁶ LUBAŚ, W. *Polityka językowa*. op. cit., s. 445.

¹⁷ „W okresie międzywojennym odbudowuje się pozycja języka polskiego jako jedynego języka państwowego.“ GAJDA, S. Współczesna polska sytuacja językowa. In GAJDA, S. *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Język polski*. op. cit., s. 58.

¹⁸ LUBAŚ, W. *Polityka językowa*. op. cit., s. 447-448.

kteře se nacházely v sovětské sféře vlivu, ruský jazyk i svoji kulturu.¹⁹ Jediným jazykem se stala polština a práva etnických a národnostních menšin na prosazení jejich vlastního jazyka byla potlačována z důvodu ideologie jednonárodního státu, známé například také ze SSSR. Po změně režimu v roce 1989 nebyly tyto tendence zcela vyřešeny, v dnešní době můžeme hovořit například o snahách obyvatel Slezska o právní oddělení jazyka.²⁰

V tomto období se také odehrávaly počátky zájmu skutečný výzkum jazykové politiky na vědecké úrovni, v polském prostředí tedy o tomto můžeme hovořit od poloviny 70. let 20. století, kdy Władysław Lubaś publikoval v časopisech několik článků s touto problematikou. Objevily se také první vědecké definice jazykové politiky. Na začátku 80. let se začaly mezi jazykovědci objevovat otázky spojené z termínem *nowomowa*, které vyústily v zorganizování vědecké konference zabývající se *nowořečí*. V důsledku toho se jazykovědci jen utvrdili v tom, že je třeba se zabývat a obšírněji zkoumat jazykovou politiku.

Jak bylo naznačeno v předchozí kapitole, 90. léta sebou přinesla mnoho pozitivních, ale také negativních změn a nových vlivů na kulturu a jazyk. Snad největší obavy se objevují ve spojení s pojmy globalizace, masmédiá a s těmito jevy spojeným pronikáním anglických výrazů do polského jazyka.

„Vyjádřením znepokojení nad osudem jazyka se stala intenzivnější vzdělávací a poradenská činnost a přijetí rozsáhlejší politicko-jazykové činnosti.“²¹

Jazykovému poradenství se budeme blíže věnovat ještě v následující kapitole. S touto činností souvisí tvorba nových slovníků např.:

- Markowski, A. Nowy słownik poprawnej polszczyzny. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 1999.
- Bańko, M. Inny słownik języka polskiego. Warszawa, Wydaw. Naukowe PWN, 2000.
- Dubisz, S. Uniwersalny słownik języka polskiego. Warszawa, Wydaw. Naukowe PWN, 2003.
- Dunaj, B. Język polski: współczesny słownik języka polskiego. Warszawa, Wydawnictwo Langenscheidt Polska, 2007

¹⁹ Tento trend se snaží uplatňovat i dnešní Ruská federace jako nástupnický stát SSSR.

²⁰ LUBAŚ, W. *Polityka językowa*. op. cit., s. 36.

²¹ „Wyrazem zaniepokojenia o los języka stała się wzmożona działalność wychowawczo-poradnicza oraz podejmowanie szerzej zakrojonych działań polityczno-językowych.“ GAJDA, S. Współczesna polska sytuacja językowa. GAJDA, S. Współczesna polska sytuacja językowa. In GAJDA, S. *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Język polski*. op. cit., s. 60.

Zmínka o jazyce se objevuje už v *Ústavě Polské republiky* z 2. dubna 1997, kde se ve dvou článcích uvádí, že úředním jazykem Polské republiky je polština a že stát zaručuje národnostním a etnickým menšinám žijícím v Polsku zachování a rozvoj jejich jazyka, folkloru a kultury.

„V Polské republice je úředním jazykem polský jazyk. Toto ustanovení nemá vliv na práva národnostních menšin vyplývajících z ratifikovaných mezinárodních smluv.“

„Polská republika zajišťuje polským občanům patřícím do národnostních i etnických menšin svobodu zachovat a rozvíjet svůj vlastní jazyk, zachovat zvyky a tradice a rozvíjet vlastní kulturu.“²²

Dalším důležitým počinem bylo přijetí *Zákona o polském jazyce* v roce 1999, který bude blíže analyzován později.

Za velice důležitý zlomový moment v chápání jazykové politiky jako součásti lingvistiky, ale také jako jazykovědného pojmu W. Lubaś ve své knize označuje konferenci na téma jazyková politika, která se konala v roce 1998, kterou zorganizovalo *Centrum polského jazyka a kultury pro polskou diasporu i cizince Univerzity Marie Curie-Skłodowské*²³ v Lublinu a *Komisja Kultury Języka Komitetu Językoznawstwa PAN*. Na základě této konference vznikla publikace pod názvem *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*.²⁴ Hned v následujícím roce, tedy v roce 2000, vyšlo další zpracování jazykové politiky, tentokrát byl autorem Andrzej Markowski. To jen dokládá vzrůstající tendenci v oblasti zkoumání jazykové politiky.

V neposlední řadě bychom se měli zmínit o různé popularizačtorské činnosti, kterou řídí především *Rada Języka Polskiego*, jedná se převážně o různé akce pořádané za účelem propagace polského jazyka, probíhá například *Den bez chyb*, *Týden dobré polštiny*, *Mistr Polské Mluvy*²⁵.

²² „W Rzeczypospolitej Polskiej językiem urzędowym jest język polski. Przepis ten nie narusza praw mniejszości narodowych wynikających z ratyfikowanych umów międzynarodowych.“ „Rzeczpospolita Polska zapewnia obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury.“

²³ Centrum Języka i Kultury Polskiej dla Polonii i Cudzoziemców Uniwersytetu Marie Curie-Skłodowskiej

²⁴ MAZUR, J. *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, 1999. ISBN 83-227-1492-0.

²⁵ Dzień bez błędów, Tydzień dobrej polszczyzny, Mistrz Mowy Polskiej

2. 1. Zákon o polském jazyce

Zákon o polském jazyce je zákon upravující právní otázky týkající se úředního jazyka užívaného na území Polska, který přijal Sejm RP 7. října 1999. Původní text zákony z roku 1999 byl několikrát pozměněn nebo doplněn, jednalo se především o změny v roce 2000, 2004, 2009 a 2011. Při psaní této práce byl využíván text Zákona o polském jazyce se změnami z roku 2011.

Zákon se skládá z preambule a 5 paragrafů rozdělených na 18 článků.

„Zákon o polském jazyce je prvním toho typu počinem v polském právu.“²⁶

Avšak už dříve se objevily předpisy, které hovořily o státním a úředním jazyce. Jedná se například o zákony z roku 1924 a 1945.

V preambuli se říká, že Parlament RP přijímá tento zákon, s přihlédnutím k tomu, že jazyk je základním prvkem národní identity. Uvědomuje si také historickou zkušenost Poláků, kdy boj záborových mocností a okupantů s jazykem byl nástrojem ztráty národní identity. Uznává také, že je třeba chránit národní identitu, popřípadě jazyk, v procesu globalizace. Hovoří o tom, že polská kultura se zapojuje do procesu utváření společné kulturně rozmanité Evropy, ale to je možné pouze za předpokladu zachování kultury a rozvíjení polského jazyka. Říká také, že tato ochrana je povinností všech orgánů a veřejných institucí Polské republiky a jejích občanů.

V prvním článku paragrafu zákona nazvaném *Obecná ustanovení* („*Przepisy ogólne*“) je uvedeno, že se zákon vztahuje na ochranu polského jazyka, na jeho užívání ve veřejném dění, v obchodu a v oblasti pracovního práva na území Polské republiky.

„Ustanovení zákona se týkají: 1. ochrana polského jazyka; 2. používání polštiny ve veřejných úkolech; 3. užívání polského jazyka na trhu a při provádění pracovního práva na území Polské republiky.“²⁷

²⁶ „Ustawa o języku polskim jest pierwszym tego typu aktem w prawie polskim.” MARKOWSKI, A. *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*. op. cit., s. 74.

²⁷ „Przepisy ustawy dotyczą: 1. ochrony języka polskiego; 2. używania języka polskiego w realizacji zadań publicznych; 3. używania języka polskiego w obrocie oraz przy wykonywaniu przepisów z zakresu prawa pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.” Viz. příloha: Ustawa o języku polskim.

Z toho tedy vyplývá, že opatření v zákoně se týkají ochrany užívání jazyka ve veřejných úkolech, ale netýkají se neoficiální komunikace. Tedy zákon nepostihuje běžnou každodenní komunikaci mezi obyvateli, kde není těžké nalézt prvky nesprávného užívání polského jazyka, ale také stále častějšího mísení polštiny s jinými jazyky.

V druhém článku se uvádí, že zákon nemá vliv na ustanovení právních předpisů ve vztahu k církvím, jiným náboženským vztahům, zejména bohoslužbám a dále nemá vliv na vztah k národním a etnickým menšinám.

Ochrana polského jazyka spočívá především v péči o správné užívání jazyka, vytvoření podmínek pro správný vývoj jazyka jako nástroje mezilidské komunikace, v boji proti vulgarizaci, šíření znalostí o jazyku a jeho roli v polské kultuře, zabránění zániku nářečí, podpory polského jazyka ve světě a podporování výuky polštiny doma i v zahraničí. Důležité je, že povinnost chránit polský jazyk mají všechny orgány veřejné správy a organizace, které se účastní veřejného života. V posledním čtvrtém článku se uvádí, že polský jazyk je úředním jazykem ústavních orgánů státu, orgánů státní a veřejné správy, nevládních orgánů a jiných veřejných organizací.

Už název druhého paragrafu, *Právní ochrana polského jazyka ve veřejném životě* („*Ochrona prawna języka polskiego w życiu publicznym*“), napovídá, čemu bude tato část věnována. Na začátku se hovoří, že subjekty vykonávající veřejné funkce na polském území musí provádět jakékoli úřední úkony v polském jazyce. Mezinárodní dohody uzavřené s RP by měly mít polskou jazykovou verzi. Polština se užívá při obchodování se spotřebiteli a při úkonech pracovního práva na území RP.

„Povinnost užívat polský jazyk [...] se vztahuje na konkrétní názvy výrobků a služeb, nabídek, podmínek záruky, faktur, směnek, účtů i potvrzení, stejně jako varování a informování spotřebitelů požadovaných podle jiných předpisů, instrukcí zacházení a informací o vlastnostech výrobků a služeb.“²⁸

Uzákoňuje se tedy povinnost používat polský jazyk u názvů výrobků a služeb, u faktur a služeb, stejně jako u informací pro spotřebitele o výrobcích a službách. Důležitý pro všechny občany Polska je tento předpis především od námi sledovaného roku 1989, kdy

²⁸ „Obowiązek używania języka polskiego [...] dotyczy w szczególności nazewnictwa towarów i usług, ofert, warunków gwarancji, faktur, rachunków i pokwitowań, jak również ostrzeżeń i informacji dla konsumentów wymaganych na podstawie innych przepisów, instrukcji obsługi oraz informacji o właściwościach towarów i usług.” Viz. příloha: Ustawa o języku polskim.

vzrůstal příliv zahraničního obchodu, kapitálu a výrobků ze zahraničí, především ze západní Evropy a Ameriky, ale také dovoz nekvalitních výrobků z Asie (Číny).

Pro studenty je důležitý článek 9, protože říká, že polský jazyk je učebním jazykem, jazykem zkoušek a diplomových prací na veřejných, soukromých školách všech typů a na jiných vzdělávacích institucích.²⁹

Článek 10, jehož důsledky se objevují v každodenním životě, především říká, že v polštině musí být napsány veškeré nápisy na úradech, veřejných institucích a prostředcích veřejné dopravy.³⁰ Což by bylo bez existence takového zákona závazné a vymahatelné pouze u organizací a dopravců zřizovaných státem.

Dále se však uvádí, že předcházející předpisy se nevztahují na vlastní jména, cizojazyčné noviny, časopisy, knihy, počítačové hry, pedagogickou a vědeckou činnost škol v cizím jazyce, vědecké a umělecké tvorby, vědecké a technické terminologie, ochranné známky, obchodní názvy atd.

Paragraf 2a. nazvaný *Úřední certifikace znalosti polského jazyka* („*Urządowe poświadczenie znajomości języka polskiego*“) pojednává o možnostech a procesu získávání osvědčení znalosti polštiny.

„Cizinec nebo polský občan s trvalým pobytem v zahraničí obdrží oficiální potvrzení znalosti polského jazyka po absolvování zkoušky před státní zkušební komisí.“³¹

Podstatné je, že úřední potvrzení znalosti polského jazyka může získat cizinec, ale i lidé polského původu žijící v zahraničí, toto se týká především obyvatel tzv. *polonie*. Takovéto potvrzení znalostí je důležité především v oblasti pracovního trhu, neboť vykonání takovéto zkoušky garantuje znalost jazyka na určité úrovni.

Státní komise pro certifikaci polského jazyka jako cizího (Państwowa Komisja Poświadczenia Znajomości Języka Polskiego jako Obcego), jak se nazývá komise provádějící tyto zkoušky, má 10 členů, které jmenuje a odvolává ministr školství ve spolupráci s ministrem odpovědným za kulturu. Činnost komise spočívá na provádění zkoušek, podpoře certifikačního systému a spolupráci s podobnými institucemi. *Státní zkušební komise (Państwowe komisje egzaminacyjne)* se věnují samotnému vedení písemné a ústní zkoušky

²⁹ V poslední době se objevila výjimka, je tedy možné skládat zkoušky a psát závěrečné práce v kašubském jazyce.

³⁰ Viz. příloha: Ustawa o języku polskim

³¹ „Cudzoziemiec lub obywatel polski na stałe zamieszkały za granicą otrzymuje urządowe poświadczenie znajomości języka polskiego po zdaniu egzaminu przed państwową komisją egzaminacyjną.” Viz. příloha: Ustawa o języku polskim

pro všechny úrovně znalosti jazyka, jejich ohodnocení a předání dokumentace Komisi. Podrobněji se tomuto problému budeme věnovat ještě v následující kapitole.

Paragraf 3 *Rada Języka Polskiego i jej kompetencje* se zabývá činností *Rady polského jazyka*, tedy poradního orgánu v otázkách užívání polského jazyka. Na toto téma budeme hovořit více v jedné z následujících kapitol.

Paragraf 4 (*Przepisy karne*) je věnován trestním opatřením, uložení pokuty je možné v případě porušení předpisů pojednávajících o označování zboží, informacích o výrobku, zárukách, fakturách účtech a jazyce pracovních smluv.

„Kdo na polském území, [...], v kontaktu se zákazníky používá pouze cizojazyčné názvy výrobků nebo služeb nebo vyhotovuje pouze v cizím jazyce nabídky, varování a informace pro spotřebitele požadované jinými předpisy, instrukce obsluhy a informace o vlastnostech výrobků a služeb, podmínky záruky, faktury, účty i potvrzení, bude potrestán pokutou.“

„Stejná pokuta se vztahuje na toho, kdo na území Polské republiky, v rozporu s předpisy [...], v obchodě nebo při provádění ustanovení pracovního práva sepíše smlouvu nebo jiný dokument v cizím jazyce.“³²

Postihy se týkají především výrobků, služeb, faktur a smluv atd., tedy psané podoby jazyka, nijak není postihováno nesprávné užívání jazyka v běžné mezilidské komunikaci, mluvené podobě jazyka.

V posledním pátém paragrafu (*„Zmiany w przepisach obowiązujących i przepisy końcowe“*) se uvádějí změny stávajících předpisů a závěrečná ustanovení.

³² „Kto na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, [...], w obrocie z udziałem konsumentów stosuje wyłącznie obcojęzyczne nazewnictwo towarów lub usług albo sporządza wyłącznie w języku obcym oferty, ostrzeżenia i informacje dla konsumentów wymagane na podstawie innych przepisów, instrukcje obsługi, informacje o właściwościach towarów lub usług, warunki gwarancji, faktury, rachunki lub pokwitowania, podlega karze grzywny.“ „Tej samej karze podlega, kto na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wbrew przepisom [...], w obrocie lub przy wykonywaniu przepisów z zakresu prawa pracy sporządza umowę lub inny dokument wyłącznie w języku obcym.

Viz. příloha: Ustawa o języku polskim

2. 2. Program polské jazykové politiky

Je jasné, že současná polská jazyková politika musí v sobě odrážet dynamiku společenských změn a aktuální mezinárodní politický stav, ale na jazykovou politiku má vliv několik faktorů:

„demografická a sociální struktura nositelů jazyka; systém (systémy ideologické, politické a ekonomické); stav civilizačně-kulturní; tradice kulturní i jazykové; stav jazykového povědomí; stav teoreticko-vědeckých poznatků o jazyce a možnost vytvářet z nich použitelné znalosti.“³³

Jak již bylo naznačeno, změny v současné společnosti sebou nesou obavy z ohrožení kultury a jazyka. Je tedy třeba tyto stále výraznější změny co nejrychleji reflektovat.

Na základě toho vznikl program polské jazykové politiky z iniciativy *Komise Kultury Jazyka Výboru Lingvistiky Polské Akademie Věd (Komisji Kultury Języka Komitetu Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk)* za podpory jazykovědců a čtyř ministerstev (*Ministerstwo Administracji i Spraw Wewnętrznych, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Kultury i Sztuki a Ministerstwo Spraw Zagranicznych*). Vytvoření dokumentu také podporovala *Rada Języka Polskiego*.³⁴

Program polské jazykové politiky zahrnuje:

- *„rozvíjení vědomí odpovědnosti za stav polského jazyka, péče o systém mateřského jazyka, o bohatství, krásy a funkčnost jeho prostředků, o zachování jeho samostatnosti a životaschopnosti“³⁵*

Hlavním smyslem tohoto bodu je to, že každý člověk by se měl zajímat o svůj jazyk, tedy o to, co se učíme od narození, náš hlavní komunikační prostředek. Měli bychom pečovat o jazyk, aby zůstal nezávislý a nezanikl. To je důležité především v dnešní době, kdy

³³ „struktura demograficzna i społeczna nosicieli języka; ustrój (systemy ideologiczne, polityczne i ekonomiczne); stan cywilizacyjno-kulturowy; tradycję kulturowe i językowe; stan społecznej świadomości językowej; stan teoretycznonaukowej wiedzy języku oraz możliwość generowania z niej wiedzy stosowanej“ GAJDA, S. program polskiej polityki językowej (rozważania wstępne). In MAZUR, J. *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*. op. cit., s. 38-39.

³⁴ GAJDA, S. Program polskiej polityki językowej. In MAZUR, J. *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, 1999, s. 180. ISBN 83-227-1492-0.

³⁵ „rozwińnięcie poczucia odpowiedzialności za stan polszczyzny, troski o system języka ojczystego, o bogactwo, piękno i funkcjonalność jego środków, o zachowanie jego autonomii i żywotności” Tamtéž, s. 182.

(nejenom díky globalizaci) je polština ovlivněna cizími vlivy a do polského jazyka vstupují výrazy z cizích jazyků.

- „vytvoření podmínek pro fungování polského jazyka ve všech sférách společenského života, stejně jako pro příslušné právní postavení ve státě i v zahraničí“³⁶

Tento bod říká, že by měl být jazyk užíván ve všech oblastech společnosti, to se zdá být v poslední době stále složitější, protože například v internetové komunikaci mladých lidí se častěji užívají anglické fráze a výrazy, pro zkrácení psaného projevu, což určitě neprospívá mateřskému jazyku. Je třeba dbát také na správné užívání jazyka ve veřejném životě, o což se snaží Zákon o polském jazyce.

Zvláště v posledních letech je důležité udržovat postavení jazyka z hlediska práva ve státě nebo v zahraničí, především EU dbá na rovnoprávné postavení jazyků všech členských zemí.

- „formování nositelů jazyka o bohatém jazykovém charakteru, připravených podílet se na komplexní komunikaci (slovem i písmem) ve jménu realizace svých osobních i veřejných ambicí (včetně těch, které souvisejí s vyššími hodnotami)“³⁷

Klade si tedy za cíl působit na uživatele jazyka, ovlivňovat jejich řečové chování.

- „budování polsko-jazyčné národně-státní komunity (zahrnující etnické i národní menšiny), schopné podílet na odpovídajícím soužití a rozvoji“³⁸

Neméně důležité je také pokusit se vytvořit společnost založenou na spolupráci mezi menšinami etnickými i národnostními v rámci jednoho státu v souladu s mezinárodním právem a úmluvami.

³⁶ „zapewnienie językowi polskiemu warunków funkcjonowania we wszystkich dziedzinach życia społecznego, a także odpowiedniego prawnego statusu w kraju i zagranicą” GAJDA, S. program polskiej polityki językowej. In MAZUR, J. *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*. op. cit., s. 182

³⁷ „ukształtowanie nosicieli języka o bogatej osobowości językowej, przygotowanych do wszechstronnego udziału w komunikacji (w mowie i piśmie) w imię realizacji swych ambicji osobistych i publicznych (w tym związanych z wartościami wyższymi)” Tamtéž. s. 182

³⁸ „budowanie polskiej językowej społeczności narodowo-państwowej (obejmującej mniejszości etniczne i narodowe), zdolnej do zgodnego współżycia i rozwoju” Tamtéž. s. 182

- „vzdělání uživatelů polského jazyka ve světě a cizích jazyků v Polsku v takovém směru, jak to vyžaduje rozvoj mezinárodní spolupráce a mírového soužití mezi různými národy a kulturami“³⁹

Podstatné je také klást důraz na výuku cizích jazyků v Polsku, tak i polštiny ve světě. Toto je důležité především v posledních letech, kdy se stává stále běžnějším jevem, že uživatelé jazyka hovoří více než jedním jazykem. Vyplývá to z provázanosti dnešní společnosti spočívající na politické, ekonomické a jiné spolupráci států nejen v rámci Evropské unie. K tomuto bodu se také váže možnost získání úředního potvrzení znalosti polského jazyka. Problematice výuky polského jazyka pro cizince se budeme podrobněji věnovat v jedné z následujících kapitol.

2. 3. Subjekty a činnost podílející se na jazykové politice

2. 3. 1. Jazykové instituce

Následující kapitola bude zaměřena na představení institucí zabývajících se polským jazykem: přesněji kodifikací jazykové normy, výukou jazyka, jazykovým poradenstvím, vydáváním periodik a knih atd.

Rada Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk je poradní orgán v otázkách užívání polského jazyka pracující na základě Paragrafu 3 Zákona o polském jazyce, který byl analyzován už v předchozí kapitole. Instituce je složená z 36 členů, která má za úkol pečovat o polský jazyk a dbát o jeho ochranu.

*„Jednou za dva roky Rada předkládá Sejmů a Senátu zprávu o stavu ochrany polského jazyka.“*⁴⁰

³⁹ „wysztalczenie użytkowników języka polskiego w świecie oraz języków obcych w Polsce w takim kierunku, jak tego wymaga rozwój międzynarodowej współpracy i pokojowe współzycie różnych narodów i kultur” GAJDA, S. program polskiej polityki językowej. In MAZUR, J. *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*. op. cit., s. 182.

⁴⁰ „Nie rzadziej niż co dwa lata Rada przedstawia Sejmowi i Senatowi sprawozdanie o stanie ochrony języka polskiego.” Viz. příloha: text: Ustawa o języku polskim.

Její činnost na ochranu jazyka tedy není zcela nezávislá a podléhá kontrole Sejmu i Senátu. Což dokazuje, že její činnost je transparentní a nemělo by se stát, že její činnost nebude v souladu platnými zákony Polské republiky.

„Vědecké společnosti, sdružení autorů a vysoké školy se mohou obrátit na Radu v otázkách užívání polského jazyka. Každý subjekt [...] může s Radou konzultovat v případě úředních jednání obavy týkající se užívání polského jazyka”⁴¹

Všechny právní nebo státní subjekty, vědecké společnosti a školy tedy mohou s Radou konzultovat své problémy v případě nejasností s užíváním polského jazyka, což je velice důležitý moment převážně v jazykové správnosti a obsahu smluv a právních předpisů. Takto se mohou eliminovat chyby vzniklé běžnou agendou, které by mohly zapříčinit například neplatnost smluv nebo možnost napadnutí takovéto smlouvy u soudu. Avšak, jak říká tento předpis, konzultace s Radou nejsou povinné, je tedy na rozhodnutí každé organizace zda tuto možnost využije.

„Výrobce, dovozce a distributor výrobků nebo služeb, pro které v polském jazyce neexistuje adekvátní název, může požádat Radu, aby vyjádřila svoje stanovisko k vhodné jazykové formě pro označení zboží nebo služeb.”⁴²

Jak bylo tedy řečeno, mezi úkoly Rady náleží spolupráce s výrobcem nebo dovozci zboží ze zahraničí při označování importovaného zboží polským názvem, což je stále důležitější především v posledních letech s globalizací a se vstupem do EU, kdy vzrůstá zahraniční obchod a příliv produktů ze zahraničí. Ale i toto ustanovení není povinné, závisí pouze na rozhodnutí daného výrobce, zda využije tuto možnost.

Podílí se také na řešení všech problémů současné polštiny: vytváří učební osnovy při výuce jazyka a požadavky na zkoušky, geografické i topografické názvosloví, vyjadřuje se v otázkách týkajících se jazyka reklamy, dohodli se na pravopisných pravidlech atd.⁴³

⁴¹ „Towarzystwa naukowe, stowarzyszenia twórców i szkoły wyższe mogą zwracać się do Rady w sprawach używania języka polskiego. Każdy organ [...] może zasięgnąć opinii Rady w wypadku wystąpienia w toku czynności urzędowych istotnych wątpliwości dotyczących użycia języka polskiego.” Viz. příloha: text: Ustawa o języku polskim

⁴² „Producent, importer oraz dystrybutor towaru lub usługi, dla których w języku polskim brak jest odpowiedniej nazwy, może wystąpić z wnioskiem do Rady o udzielenie opinii co do odpowiedniej formy językowej dla oznaczenia tego towaru lub usługi.” Tamtéž.

Komitet Językoznawstwa PAN spolupracoval v přípravě Zákona o polském jazyce a jmenování Rady Języka Polskiego. Důležitou roli hraje Komisja Kultury Języka, která se zapojuje do kodifikace jazykové normy.⁴⁴

Instytut Języka Polskiego PAN se zabývá vědeckou jazykovědnou činností ve všech aspektech a variantách jazyka, činností v oblasti obecné lingvistiky i polonistiky. Také vede jazykovou poradnu v oblasti vlastních názvů a hromadí korpus textů a gramatickou lexikální bázi.⁴⁵ Spravuje vlastní knihovnu i vydavatelství. Dále také organizuje doktorské studium, má právo udělovat tituly. Hlavní sídlo je v Krakově, ale ve Varšavě se nachází například Ústav jazykovědy. Vydává také periodika *Polonica* a *Sojcolingwistyka*.

Towarzystwo Naukowe Warszawskie, jak již název napovídá, sídlí ve Varšavě. Založeno bylo v roce 1907 a navazovalo na činnost *Towarzystwa Przyjaciół Nauk*. Před 1. světovou válkou se stalo nejvýznamnější vědeckou institucí v ruském záboru. V 50. letech *Towarzystwo* zaniklo a stalo se součástí PAN, ale na začátku 80. let znovu obnovilo svoji činnost. Podporuje vědu a výzkum, připravuje vědecká setkání a přednášky, organizuje vědecké soutěže, neméně důležitá je také vydavatelská činnost. Především jeho *Komisja Kultury Słowa* šíří kulturu jazyka mezi mládeží, ale také na vědeckých setkáních vede diskuze nad jazykovými problémy současné i staré polštiny a jazykem autorů.⁴⁶ Zřizuje také knihovnu.

Polskie Towarzystwo Językoznawcze, organizace, jejímž cílem je přispívat k rovoji jazykových znalostí. Vydává také vědecké periodikum *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*, které vychází jednou za rok.⁴⁷

Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego bylo založeno třemi lingvisty (Janem Łošem, Janem Rozwadowskim, Karzimirzem Nitschem) v roce 1920 v Krakově, ale dnes má své pobočky ve více městech. Snaží se pečovat o kulturu polského jazyka, propagovat polský jazyk a prohlubovat jeho znalost v zahraničí. Tyto své snahy podporuje vydáváním lingvistických publikací a slovníků (*Mały słownik poprawnej polszczyzny*, *Mały słownik nazw polskich miast, państw Europy i ich stolic i mieszkańców*), ale především vydáváním časopisu *Język Polski*.⁴⁸

⁴³ BRALCZYK, J. – MARKOWSKI, A. Rola i miejsce instytucji językoznawczych w kształtowaniu polityki językowej. In. GAJDA, S. *Polska polityka komunikacyjnojęzykowa wobec wyzwań XXI wieku*. Warszawa: Elipsa, 2005, s. 82. ISBN 83-7151-706-8.

⁴⁴ Tamtéž, s. 83.

⁴⁵ Tamtéž, s. 83.

⁴⁶ Tamtéž, s. 83.

⁴⁷ Tamtéž, s. 83.

⁴⁸ Tamtéž, s. 84.

Towarzystwo Kultury Języka bylo založeno v roce 1929. Hlavní sídlo je dnes ve Varšavě v prostorách Varšavské univerzity, dále působí v Białymstoku, Łomży, Siedlcach, Suwałkach a Vratislavi. Financování je zajištěno z členských příspěvků. Nemá vlastní knihovnu. Stejně jako předchozí organizace organizuje jazykové poradenství (konkrétně pobočka ve Vratislavi vede telefonickou jazykovou poradnu), spolupracuje v oblasti výuky polštiny na školách všech typů, snaží se prohlubovat znalost polského jazyka v zahraničí a podporuje vydávání prací týkajících se praktických jazykových problémů.⁴⁹ V jeho struktuře existují dvě speciální sekce, zabývající se logopedií a dialekty. Spolupracuje například s Radou Języka Polskiego, Komitetem Językoznawstwa, Towarzystwem Naukowym Warszawskim. Organizuje konference a vědecká symposia. Vydává měsíčník *Poradnik Językowy*.

Państwowa Komisja Poświadczenia Znajomości Języka Polskiego jako Obcego se zabývá podporou certifikace polského jazyka jako cizího, jak už bylo řečeno v předešlé kapitole. Komise vznikla v roce 2003 na popud ministra, který je odpovědný za vzdělání. Jejími členy jsou akademičtí pracovníci, odborníci v oblasti výuky polského jazyka, prof. dr hab. Władysław T. Miodunka, dr hab. Dorota Brzozowska, prof. dr hab. Anna Dąbrowska, dr Iwona Janowska, prof. dr hab. Władysław Makarski, prof. dr hab. Jan Mazur, prof. dr hab. Bożena Ostromięcka-Frączak, prof. dr hab. Jerzy Podracki, prof. dr hab. Tadeusz Zgółka, prof. dr hab. Urszula Żydek-Bednarczuk. Její činnost je ustavena v *Zákoně o polském jazyce*. Jejím úkolem je příprava materiálů potřebných pro zkoušky z polštiny nutných pro obdržení certifikátu. Komise má dohled nad těmito zkouškami a po jejich úspěšném složení vydává svědčení o znalosti polského jazyka. Organizuje také školení pro zkoušející a odborníky, kteří testy připravují. S komisí spolupracují *státní zkušební komise (państwowe komisje egzaminacyjne)*, které se věnují samotné organizaci písemných i ústních zkoušek z polského jazyka podle různého stupně pokročilosti a vydávají hodnocení. Avšak orgánem, který odpovídá za administrativní a finanční podporu Komise, je *Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu*.

Dalšími institucemi, které ovlivňují jazykovou politiku, jsou vzdělávací instituce (*placówki dydaktyczne*), z nichž asi nejvýrazněji vystupují fakulty a katedry zabývající se polským jazykem a jeho výukou. Mezi nejvýznamnějšími můžeme jmenovat Institut polského jazyka na Varšavské univerzitě, Wydział Polonistyki na Jagellonské univerzitě.

⁴⁹ BRALCZYK, J. – MARKOWSKI, A. Rola i miejsce instytucji językoznawczych w kształtowaniu polityki językowej. In. GAJDA, S. *Polska polityka komunikacyjnojęzykowa wobec wyzwań XXI wieku*. op. cit., s. 84.

Na jazyk mají vliv také vydavatelství, která vydávají především jazykovědné publikace, především vědecké práce, učebnice a slovníky. Můžeme zmínit například *Wydawnictwo Naukowe PWN, Prolog*.

2. 3. 2. Jazykové časopisy

Pokud mluvíme o jazykových institucích, měli bychom se bezpochyby zmínit o jednotlivých vědeckých periodikách, které tyto organizace vydávají, neboť samotné časopisy vystupují v procesu jazykové politiky jako orgány jednotlivých institucí a tedy se významnou měrou podílejí na jazykové politice. Popišme si blíže některé z nich.

Měsíčník *Poradnik Językowy* vydává od konce 2. světové války Towarzystwo Kultury Języka, respektive *Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego*. Časopis založil v roce 1901 Roman Zawiliński v Krakově, ale v roce 1932 byl přenesený do Varšavy. Dlouholetým redaktorem byl prof. Witold Doroszewski, který zásadním způsobem zformuloval podobu tohoto periodika.⁵⁰ Je určen pro učitele polského jazyka, studenty polské filologie a dalších humanitních oborů.

Časopis *Język Polski* vydává od roku 1913 *Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego*. Vychází čtyřikrát za rok a v člancích, studiích a recenzích se zabývá současnou podobou, ale i historií polského jazyka.

Instytut Języka Polskiego vydává časopis *Polonica*. Objevují se zde články a recenze zabývající se současnou podobou polského jazyka a jazykovou teorií a metodologií, zřídka také historické úvahy.⁵¹

Socjolingwistyka se jako jediný časopis v Polsku zaměřuje na otázky na pomezí lingvistiky a sociologie. Zahrnuje velmi širokou škálu jazyků, zejména slovanské. Velké množství článků a recenzí zde publikují nejen polští, ale i zahraniční odborníci.⁵²

Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego vychází jednou za rok a objevují se zde resenze, články, ale i zprávy z různých konferencí.

⁵⁰ Historia Poradnika [cit. 2012-06-10] URL: <<http://www.tkj.uw.edu.pl/>>

⁵¹ Polonica [cit. 2012-06-10] URL: <<http://polonica.ijp-pan.krakow.pl/>>

⁵² Socjolingwistyka [cit. 2012-06-10] URL: <<http://www.ijp-pan.krakow.pl/wydawnictwo-iksiegarnia/czasopisma/socjolingwistyka>>

2. 3. 3. Jazykové poradenství

Neméně významným činitelem jazykové politiky je jazykové poradenství v nejrůznějších podobách. Již jsme hovořili o tom, že některé instituce organizují a spravují jazykové poradny. V současné době jsou stále častějšími také internetové jazykové poradny a jazykové příručky dostupné on-line. Avšak tradičnější formou poskytování takovéto pomoci uživatelům jazyka jsou poradny televizní.

Mnoho let se velké popularitě těšil pořad prof. Jana Miodka *Ojczyzna-polszczyzna*. Věnoval se vybraným problémům polského jazyka, byly zde také předneseny úryvky z vybraných děl polské literatury. Lidé se telefonicky obraceli s problémy v užívání polského jazyka.

V roce 2009 tento pořad nahradil nový pod názvem *Słownik polsko@polski*, který moderuje Agata Dzikowska a prof. Jan Miodek zde vystupuje jako odborný poradce a komentuje dané problémy. Program je také zaměřen na kulturu polského jazyka. Komentují se zde jazykové chyby, které se objevují v novinách, na internetu, televizních pořadech nebo v hovorové mluvě.⁵³ Lidé se přes Skype obracejí se svými dotazy týkajícími se specifického jazykového problému. V pořadu se také objevují ankety, kde lidé z ulice osvětlují význam některých výrazů nebo neobvyklých slovních spojení, kterých význam uvede později prof. Miodek na pravou míru.

2. 3. 4. Jazykový korpus

Velice důležitým projektem *Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego* je *Narodowy Korpus Języka Polskiego* (Národní korpus polského jazyka), který vychází z iniciativy několika institucí (*Instytut Podstaw Informatyki PAN, Instytut Języka Polskiego PAN, Wydawnictwa Naukowego PWN a Zakład Językoznawstwa Komputerowego i Korpusowego Uniwersytetu Łódzkiego*). Vzhledem k tomu, že své národní korpusy mají už Britové, Němci, Češi i Rusové, se i v Polsku začalo uvažovat o vytvoření takovéto elektronické sbírky.

⁵³ *Słownik polsko@polski*: O programie [cit. 2012-06-15]
URL: <<http://www.tvp.pl/vod/audycje/wiedza/slownik-polskopolski/o-programie>>

V jedné z následujících budeme ještě blíže hovořit o Českém národním korpusu, který je na velmi vysoké úrovni.

Vysvětleme si, co je vlastně jazykový korpus. Jedná se o texty, popřípadě přepisy mluvy dostupné on-line, které souží ke zkoumání a studiu jazyka. Umožňuje vyhledávání slov podle různých klíčů, například i frekvence.

Na oficiálních stránkách Národního korpusu polského jazyka se uvádí:

„Jedná se o soubor textů, ve kterých se snažíme používat běžná slova a struktury, a další informace o jejich významu a funkci. Bez přístupu do korpusu nemůže provádět lingvistický výzkum, psát slovníky či učebnice cizích jazyků, vytvářet vyhledávače, elektronické překladatele, nebo jiné počítačové programy. Korpus je nezbytný pro práci lingvistů, ale těžit z něj mohou i informatici, historici, knihovníci, literární a kulturní akademičtí pracovníci a specialisté z mnoha jiných oborů humanitních a informační technologií. Seznam zdrojů korpusu obsahuje nejen klasiku polské literatury, ale také noviny a specializovaný tisk, nahrávky, texty z letáků a internetu.“⁵⁴

Podstatné je především to, že z korpusu mohou čerpat nejen lingvisté, ale i odborníci z různých oblastí. Slouží tedy ke zkoumání kultury, lidského chování a myšlení a dalších oblastí na základě vyjadřování a jazyka. Potřeba vytvoření takového korpusu je tedy velice nezbytná a aktuální.

2. 4. Certifikace polského jazyka a programy výuky polštiny jako cizího jazyka

Výuka polštiny jako cizího jazyka probíhá nejen na území Polska, ale i za hranicemi Polska. Vliv na tuto činnost má nejen obrovská polská diaspora po celém světě, ale polský jazyk je také vyučován čistě ze zájmu o polskou kulturu, společnost a jazyk. Důvody, proč

⁵⁴ „Korpus językowy to zbiór tekstów, w którym szukamy typowych użyć słów i konstrukcji oraz innych informacji o ich znaczeniu i funkcji. Bez dostępu do korpusu nie da się dziś prowadzić badań językoznawczych, pisać słowników ani podręczników języków obcych, tworzyć wyszukiwarek uwzględniających polską odmianę, tłumaczy komputerowych ani innych programów zaawansowanej technologii językowej. Korpus jest niezbędny do pracy językoznawcom, ale korzystają zeń często także informatycy, historycy, bibliotekarze, badacze literatury i kultury oraz specjaliści z wielu innych dziedzin humanistycznych i informatycznych. Lista źródeł korpusu zawiera nie tylko klasykę literatury polskiej, ale też prasę codzienną i specjalistyczną, nagrania rozmów, teksty ulotne i internetowe.“ O projekcie NKJP [cit. 2012-06-16] URL:<<http://nkjp.pl/>>

studovat polský jazyk jsou tedy různé, může se jednat o rodinné předpoklady, kdy student žijící v zahraničí má polské kořeny a chce zdokonalit svůj mateřský jazyk. Cizinec se k tomuto studiu může dostat zcela náhodou, nebo z různých důvodů například pracovních. V budoucnu by bylo zajímavé se touto problematikou zabývat obsáhleji a zjistit, co vlastně vede cizince ke studiu jazyka, kterým se není možné domluvit po celém světě, jako například angličtinou. Samozřejmě, že tato výuka není jednotná, ale uplatňují se zde různé formy a programy vzdělávání.

Bylo vydáno jen malé množství publikací, které by se zabývaly programem výuky polského jazyka jako cizího, vyjmenujme si je tedy. *Grundbaustein polisch. Propozycja programu nauczzenia języka polskiego jako obcego* je název publikace vydané roku 1991 pro potřeby Německé spolkové republiky. V roce 1992 vznikl v Centru aplikované lingvistiky⁵⁵ jediný do té doby nabízený test pro odborné zkoušky z polského jazyka. V Polsku probíhali pod vedením prof. Władysława Miodunki práce na publikaci pod názvem: *Język polski jako obcy. Programy nauczzenia na tle badań współczesnej polszczyzny*. Jsou zde popsány stupně získávání si znalostí polského jazyka od úplných začátečníků až po úroveň znalostí srovnatelnou s rodilým mluvčím. Znalost jazyka je tedy rozdělena na čtyři úrovně (*Poziom biegłości*), kterým ještě odpovídají stupně pokročilosti (*Stopień zaawansowania*), těch je celkem osm. Do první Pražové úrovně (*Poziom Progowy*) patří čtyři stupně: 1. Komunikační situace (*Sytuacje komunikacyjne „Survival“*), 2. Úvod do jazyka (*Wprowadzenie do języka „Introduction to Polish“*), 3. Počáteční (*Wstępny „Waystage“*) a 4. Základní (*Podstawowy „The Threshold“*). Druhá Středně pokročilá úroveň (*Poziom Średnio zaawansowany*) zahrnuje stupně: 5. Obecný průměr (*Średni ogólny „First Certificate“*) a 6. Odborný průměr (*Średni specjalistyczny „First Certificate for Study Purposes“*). Třetí Pokročilá úroveň (*Poziom Zaawansowany*) obsahuje jen stupeň Pokročilý (*Zaawansowany „Proficiency“*). Čtvrté úrovni Dovednosti (*Poziom Biegłości*) odpovídá 8. stupeň Dovednosti (*Biegłości „Native Speaker“*).⁵⁶ Toto zhruba ukazuje, jakých znalostí by měli studenti dosáhnout, co by měli ovládat pro splnění jednotlivých úrovní. Každému stupni byl ještě přidělen přibližný počet vyučovacích hodin, během kterých by měla být dosažena určitá úroveň. Je zřejmé, že počty hodin jsou pouze orientační pro studenty i organizátory kursů, závisí pouze na individuálních kompetencích studenta a nejsou podmínkou pro připuštění ke zkouškám.

⁵⁵ Center for Applied Linguistics, Washington DC, USA

⁵⁶ MARTYNIUK, W. Założenia projektu certyfikatu z języka polskiego jako obcego/drugiego. In. Mazur, J. *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, 1999, s. 149. ISBN 83-227-1492-0.

První státní zkoušky certifikace polského jazyka jako cizího se uskutečnily v roce 2004, ale už od roku 1999 připravovalo *Ministerstwo Edukacji Narodowej* (obdoba Ministerstva školství) systém úředního potvrzení znalosti polského jazyka, vzorové testy, školení testujících. Možnost získání certifikátu znalosti polského jazyka ustavuje Zákon z 11. dubna 2003 o změně Zákona o polském jazyce.

Pro získání certifikátu z polského jazyka je tedy nutné absolvovat standartové odborné zkoušky (*Testy biegłości*), které by měly ukázat úroveň znalostí studentů a jazykové kompetence získané převážně na kursech. Je zřejmé, že stupnice byla připravena na základě evropského systému CERF⁵⁷. Testy jsou rozděleny podle jednotlivých stupňů a nabízeny jsou zkoušky ve třech úrovních: *Test Podstawowy* (odpovídá stupni B1), *Test Średnio zaawansowany* (B2) a *Test Zaawansowany* (C2). Avšak zkoušku nemohou vykonat všichni, existuje zde věkový limit. Testy na úrovni B1 a B2 je možné vykonat od 16 let, test úrovně C2 může absolvovat pouze osoba starší 18 let.

Výsledky těchto testů by nemělo ovlivnit, kde probíhají kurzy polského jazyka (v Polsku, v zahraničí, na univerzitě či soukromé jazykové škole), na základě jakých metod či učebnic se vyučuje. Je také garantováno, že nezáleží na tom, kde, jak dlouho a jakým způsobem se zkoušený připravoval.⁵⁸ Tento bod je určitě velmi důležitý například pro ty, kteří se chtějí připravovat samostatně nebo polštinu ovládají již delší dobu a chtějí si pouze potvrdit tuto znalost získáním certifikátu. Pro tyto účastníky zkoušek je podstatné, že předpokladem pro úspěšné obdržení certifikátu není podmínkou absolvování jakéhokoli kurzu.

Existuje také možnost osvobození od těchto zkoušek, to je možné v případě, že žadatel v Polsku vystudoval magisterské studium oboru polská filologie.⁵⁹

V rámci těchto zkoušek by měla být zkoumaná dovednost v užívání spisovného polského jazyka slovem i písmem. Testy mají tradiční strukturu, jsou tedy složeny z několika částí: porozumění z poslechu, porozumění psanému textu, gramatiky, psaní a mluvení.

Již v předchozích kapitolách jsme hovořili o tom, že certifikací polského jazyka se v současnosti zabývá *Państwowa Komisja Poświadczenia Znajomości Języka Polskiego jako*

⁵⁷ Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (čes. Společný evropský referenční rámec: učení, vyučování, hodnocení; pol. Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie) je dokument Rady Evropy, který slouží k porovnávání znalostí cizích jazyků v EU.

⁵⁸ Kto może zdawać egzamin [cit. 2012-05-04]

URL:<http://www.certyfikatpolski.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=80&Itemid=117&lang=pl>

⁵⁹ Zwolnienia z egzaminu [cit. 2012-05-04]

URL:<http://www.certyfikatpolski.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=81&Itemid=118&lang=pl>

Obcego a samotné testování provádí *państwowe komisje egzaminacyjne*. Všechna tato činnost mimo jiné ustavená v *Zákoně o polském jazyce*, tedy například vznik speciálních komisí, organizace školení, spolupráce se zahraničními institucemi provádějícími testování atd. dodává certifikátům z polského jazyka prestiž, objektivnost a věrohodnost na mezinárodní úrovni.

Jak již bylo také naznačeno je zřejmé, že bylo třeba zkoordinovat polský program výuky jazyka jako cizího s obdobnými systémy výuky evropských jazyků pod vedením Rady Evropy. Tato potřeba ještě vzrostla jednáním o vstupu Polska do EU. Z tohoto důvodu byl také paragraf o Úřední certifikaci znalosti polského jazyka začleněn do *Zákona o polském jazyce* až v roce 2003. V roce 2008 byly zkoušky z polštiny jako cizího jazyka podrobeny auditu ALTE⁶⁰, který potvrzuje shodnost zkoušek z polštiny jako cizího jazyka v souladu pokyny Rady Evropy.⁶¹

Mezi programy, které doplňují a spolupracují se systémem certifikace, můžeme zmínit *Hurra*, který má za úkol připravit didaktické materiály pro výuku polského jazyka; *Oneness* připravuje materiály sloužící k výuce polského jazyka jako cizího s pomocí internetových technologií; *Feel* slouží na podporu znalosti jazyků nových členských zemí EU; *Valeur* se zabývá analýzou jazykové různorodosti (užívání, výuka jazyků, testování jazykové úrovně).⁶²

2. 5. Výuka polštiny jako cizího jazyka

Polský jazyk můžeme studovat na univerzitách v Polsku, ale také v mnoha dalších státech světa, dále se může zájemce o polský jazyk zúčastnit velkého množství kurzů organizovaných jazykovými školami. Zaměříme se tedy nejvíce na námi sledovanou polsko-českou oblast. Z hlediska toho, že Polská republika je sousedním státem ČR, je logické, že studiu polštiny zde bude věnována pozornost. Závisí to také na historické, kulturní, politické a společenské provázanosti obou těchto zemí. Z tohoto důvodu má zájem o studium polského

⁶⁰ Association for Language Testers in Europe, Asociace jazykových institucí, které připravují jazykové zkoušky

⁶¹ Egzaminy z języka polskiego jako obcego [cit. 2012-05-16] URL:<<http://www.buwim.edu.pl/certyfikacja/>>

⁶² MARTYNIUK, W. Certyfikacja znajomości języka polskiego jako obcego w kontekście polityki językowej Rady Europy. In. GAJDA, S. *Polska polityka komunikacyjnojęzykowa wobec wyzwań XXI wieku*. Warszawa: Elipsa, 2005, s. 100. ISBN 83-7151-706-8.

jazyka mezi budoucími posluchači vysokých škol v České republice určitě vzrůstající tendenci.

V současnosti (2012) je možné polský jazyk studovat na Karlově univerzitě na Katedře středoevropských studií v rámci bakalářského i magisterského oboru Středoevropská studia. Masarykova univerzita nabízí bakalářský i navazující magisterský obor Polský jazyk a literatura, ale také bakalářský obor Polština se zaměřením na oblast firemní praxe, služeb a cestovního ruchu. Na Univerzitě Pardubice je možné studovat dvouoborové bakalářské studium Slavistická studia zemí EU + Historie. Univerzita Palackého v Olomouci disponuje bakalářskými obory: Polská filologie, Polština se zaměřením na hospodářsko-právní a turistickou oblast, Polská filologie v kontextu evropské kultury a literatury. Navazující magisterské studium zde nalezneme pouze v podobě dvouoborového studia, Polská filologie. Ostravská univerzita nabízí obory: Polský jazyk a literatura a navazující magisterské obory Učitelství polského jazyka a literatury pro SŠ, Polština pro překladatelskou praxi, Polský jazyk a literatura.

Kurzy polského jazyka od začátečníků po pokročilé pořádá také Polský institut v Praze.

Samozřejmě, že největší podíl na výuce polštiny pro cizince, mají univerzity a jazykové školy přímo na území Polské republiky, kde studuje velké procento cizinců. Studovat polský jazyk mohou cizinci na Varšavské univerzitě (konkrétně *Centrum Języka Polskiego i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców Polonicum*), také se zde zabývají výukou budoucích učitelů polského jazyka pro cizince. Kurzy polského jazyka pro cizince pořádá například Univerzita ve Vratislavi (Uniwersytet Wrocławski, Szkoła Języka Polskiego i Kultury dla Cudzoziemców); Jagellonská univerzita v Krakově (Uniwersytet Jagielloński); Univerzita Adama Mickiewicze v Poznani (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu); Univerzita v Lodži (Uniwersytet Łódzki).

Většina z výše vyjmenovaných univerzit ještě pořádá Prázdninové kurzy polského jazyka pro cizince (*Wakacyjny (Letni) Kurs Języka Polskiego i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców*).

Pro potřeby výuky polštiny jako cizího jazyka bylo třeba vydat také příručky a učebnice. Také zde můžeme nalézt nepřeberné množství publikací. Samozřejmě musíme říci, že toto jsou pouze základní a doporučující materiály. Je tedy na pozdějším uvážení vyučujících, zda nebudou do výuky zařazeny jiné doplňující a rozšiřující materiály, přirozeně to ale závisí na specifických potřebách a požadavcích dané skupiny studentů, kteří aktuálně užívají danou učebnici.

Pro začátečníky i pro pokročilé mohou být určeny například následující knihy:

- BARTNICKA, B. *Uczymy się polskiego*. Podręcznik języka polskiego dla cudzoziemców. Część 1. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1994.
- BARTNICKA, B. - DĄBKOWSKI, G. – JEKIEL, W. *Uczymy się polskiego*. Podręcznik języka polskiego dla cudzoziemców. Część 2. Kielce: Agencja Komputerowa Grzegorz Dąbrowski, 1994.
- RUDZKA, B. - GOCZOŁOWA, Z. *Wśród Polaków*. Podręcznik języka polskiego dla cudzoziemców. Część 1. Lublin: Wydaw. KUL, 1992. ISBN 83-7363-142-9.
- SZELC-MAYS, M. *Coś wam powiem*. Ćwiczenia komunikacyjne dla grup średnich. Kraków: Universitas, 1999.
- MIODUNKA, W. *Uczmy się polskiego*. Let's Learn Polish. Część 1, 2. Warszawa: Polska Fundacja Upowszechniania Nauki, 1996.
- GOŁKOWSKI, M. *Gdybym znał dobrze język polski*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 1997. ISBN 83-230-9909-X.
- LIPIŃSKA, E. DĘMBSKA, E. *Kiedyś wrócisz tu...* Cz. I. Kraków: Universitas, 2003. ISBN 83-242-0130-0.
- BAJOR, E. - MADEJ, E. *Wśród ludzi i ich spraw*. Kurs języka polskiego jako obcego dla humanistów. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1999. ISBN 83-01-12731-7.
- DĄBROWSKA, A. - BURZYŃSKA-KAMIENIECKA, A. - DOBESZ, U. - PASIEKA, M. *Z Wrocławiem w tle*. Zadania testowe z języka polskiego dla cudzoziemców. Poziom podstawowy, średni i zaawansowany. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, 2005.
- DĄBROWSKA, A. - ŁOBODZIŃSKA, R. *Polski dla cudzoziemców*. Wrocław: Tow. Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, 1995. ISBN 83-7091-020-3.
- JANOWSKA, A. - PASTUCHOWA, M. *Dzień dobry*. Podręcznik do nauki języka polskiego dla początkujących. Tarnów: Tarnowska Fundacja Kultury, 2009. ISBN 978-83-929196-0-5
- MĘDAK, S. *Chcę mówić po polsku*. Polish for the Beginners. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1997.
- MIODUNKA, W. *Cześć, jak się masz?* Kraków: Universitas, 2005. ISBN 83-242-0473-3.
- MAŁOLEPSZA M. *Hurra Po Polsku 1*. Kraków: Prolog, 2010. ISBN: 978-83-60229-24-8.
- KUCHARCZYK, J. *Już mówię po polsku*. Łódź: Agencja WING, 1994 (grupy początkujące i średnie)

- GAŁYGA, D. *Ach, ten język polski*. Ćwiczenia komunikacyjne dla początkujących. Kraków: Universitas, 2001. ISBN 83-7052-633-0.
- LEWIŃSKI, P. *Oto polska mowa*. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, 2001. ISBN 83-229-2012-1.
- DOBESZ, U. *Spacery po Wrocławiu*. Teksty do ćwiczeń w czytaniu, mówieniu i pisaniu dla cudzoziemców. Poziom średnio zaawansowany i zaawansowany. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, 2004. ISBN 83-229-2506-9.
- LIPIŃSKA, E. *Z polskim na ty*. Podręcznik do nauki języka polskiego dla stopnia progowego (z płytą CD). Kraków: Universitas, 2003. ISBN 83-7052-562-8.
- GARNCAREK, P. *Czas na czasownik*. Ćwiczenia z gramatyki języka polskiego. Kraków: Universitas, 2002. ISBN 83-242-131-9.
- KITA, M. - SKUDRZYKOWA, A. *Człowiek i jego świat w słowach i tekstach*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 2002. ISBN 83-226-1112-9.
- LIPIŃSKA, E. *Księżyc w butonierce*. Ćwiczenia dla cudzoziemców doskonalące sprawność rozumienia ze słuchu. Na podstawie tekstów Andrzeja Sikorowskiego (z płytą CD). Kraków: Universitas, 2004. ISBN 83-242-0242-0
- MOSIOŁEK-KŁOSIŃSKA, K. (red.). *Formy i normy, czyli poprawna polszczyzna w praktyce*. Warszawa: Felberg SJA, 2001. ISBN 83-88667-06-8.
- PÖSSINGEROVÁ, K. - SERETNY, A. *Czy Czechów jest trzech*. Učebnice polštiny pro Čechy. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 1993. ISBN 83-233-0601-X.
- TARAJŁO-LIPOWSKA, Z. *Mówię po polsku*. Učebnice polštiny pro Čechy. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1994. ISBN 83-214-1031-6.

V poslední době se objevila série knih *Czytaj po polsku*, která slouží jako pomocný materiál k výuce polského jazyka pro cizince. Knihy obsahují díla polských autorů, slovníček použitých výrazů k rozšíření slovní zásoby.

3. ČESKÁ JAZYKOVÁ POLITIKA

Následující kapitoly budou věnovány české jazykové politice. Čeština je jazyk patřící do západoslovanské jazykové větve, který užívají obyvatelé České republiky. Jedná tedy se zhruba o 10 milionů lidí na území ČR a další asi 2 miliony Čechů žijících v zahraničí, pro které je čeština mateřským jazykem, dohromady tedy můžeme hovořit o 12 milionech lidí. Čeština je úředním jazykem ČR, ale také od roku 2004 úředním jazykem EU, dále se také může užívat v úředním styku na území Slovenské republiky.

V českém prostředí se spíše než pojem jazyková politika častěji užívá pojem jazykové právo.

„Pod pojmem jazykového práva rozumíme soubor právních norem různé právní síly, které upravují řečové chování občanů zejména v oficiálním a polooficiálním styku, stanoví řečovou stránku vnějšího i vnitřního úřadování a jednání státních a veřejnoprávních orgánů a subjektů, upravují řečovou stránku soudnictví, školství, osvěty, kultury apod.

Stav a charakter jazykového práva nelze identifikovat s existencí nebo neexistencí explicitních ustanovení v ústavě, [...] existencí jazykového zákona.“⁶³

Jedná se tedy o právní předpisy, které ovlivňují užívání úředního jazyka ve státních institucích, orgánech veřejné správy, školách, médiích atd. Jazykové právo se tedy může odvíjet od existence jazykového zákona, ale i v případě jeho neexistence můžeme hovořit o jazykovém právu, protože bývá takovýto zákon zpravidla nahrazen několika jinými zákony, které primárně upravují jinou než jazykovou oblast společnosti, jako tomu je například v České republice.

Nejprve se tedy pokusme stručně nastínit vývoj jazykového práva v Čechách a popsat snahy o ochranu českého jazyka.

Tato práce je primárně zaměřena na zachycení vývoje po roce 1989, ale nesmíme však opomenout dřívější momenty, nebo osobnosti, které měli vliv na podobu českého jazyka. Můžeme se zmínit například o Janu Husovi, který propagoval užívání českého jazyka při bohoslužbách.

⁶³ KOŘENSKÝ, J. Jazyková politika. In KOŘENSKÝ, J. *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Český jazyk*. Opole: Uniwersytet Opolski 1998, s. 95. ISBN 83-86881-17-8.

V 16. století zásluhou Českých bratří vznikl český překlad Bible, tedy Bible Kralická. Na základě jejího jazyka na počátku 19. Století Josef Dobrovský publikovat českou gramatiku, avšak stále ještě německy psanou.

Období před vznikem samostatného Československého státu v roce 1918 je tedy charakterizováno bojem o rozvoj češtiny (její rozšiřování do oficiálního styku atd.) s tendencemi rakouských (později rakouskouherských) úřadů o likvidaci češtiny a poněmčení českého národa. Nejvíce se tyto snahy začaly objevovat v období národního obrození.

V souvislosti s existencí více národnostního státu po roce 1918, ve kterém vystupoval na prvním místě československý národ, popřípadě jazyk, a až následně menšinové jazyky (němčina, polština, maďarština, rusínština), se situace zdá být velmi složitá. Už na konci 19. století, ale především během 1. světové války se začíná objevovat, ale také stále více prosazovat kulturní, ale i politický myšlenkový proud tzv. *Čechoslovakismus*, který vychází z koncepce jednoho Československého národa, složeného z Čechů a Slováků, kteří užívají český, popřípadě slovenský jazyk. Na konci 1. světové války se stal velmi důležitým, především z důvodu potřeby osamostatnění československého národa od rakousko-uherské monarchie a vytvoření nového samostatného československého státu. Tato koncepce byla v roce 1920 uzákoněna v ústavě, kde byl československý jazyk označen za státní, protože bylo třeba se v rámci Československé republiky vymezit i vůči národnostním menšinám a ustavit právo na sebeurčení a na vznik jednotného národnostního státu, neboť německá menšina byla dokonce početnější než slovenský národ.⁶⁴

Díky činnosti Pražského lingvistického kroužku se v tomto období začalo ve větší míře rozvíjet vědecké zkoumání jazyka jako takového.

Poválečné právo (mezi lety 1945 a 1948) bylo založeno na Ústavě Republiky československé a jazykovém zákonu z roku 1920. Avšak situace po 2. světové válce byla z jazykového hlediska o to snadnější, že pod vlivem odsunu sudetských Němců ubylo obyvatel této národnosti, proti kterým by se musel československý národ vymezovat. Podobná tendence panovala na Slovensku v případě odsunu maďarského obyvatelstva, avšak v podstatně menší míře než tomu bylo v případě Sudetských Němců.

V roce 1946 vznikl Ústav pro jazyk český, který je jedním z ústavů Akademie věd České republiky a má za úkol zkoumat současná stav a historický vývoj češtiny, veřejnosti poskytuje také jazykové poradenství.

⁶⁴ KOŘENSKÝ, J. Vývoj jazykového práva na území dnešní České republiky. In DANĚŠ, F. (ed.). *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997, s. 260-261. ISBN 80-200-0617-6.

„Složité právní situace v oblasti jazykového práva (přirozeně že i v oblasti právních úprav národnostních poměrů) byla vyřešena až dnem vyhlášení Ústavy 9. května z roku 1948.“⁶⁵

Jednalo se o ústavu vzniklou po komunistickém převratu v únoru 1948, kdy se z demokratického československého státu stal totalitní stát napojený na sovětský blok, stát, kde vládla komunistická strana. V této ústavě bylo definitivně upuštěno od koncepce československého národa.

Ve spojení s tímto obdobím jsme již mluvili o tom, že se SSSR snažil vnucovat svůj jazyk i kulturu, platí to samozřejmě i ve spojení se situací v tehdejším Československu. Avšak vliv rusismů v běžné komunikaci nebyl zase tak velký, jako můžeme pozorovat například v případě vlivu anglických výrazů na dnešní podobu češtiny. Velký vliv měla ruština během komunistického režimu převážně na organizaci veřejného života, tedy politiku, tisk, televizi, a na ideologii. Avšak i v období komunismu se objevovaly prvky anglického vlivu, především ve vědě, technice sportu, kultuře. Jedná se *sociolinguvistický paradox*, který se dá vysvětlit tím, že pokud byla ruština vnucována, lidé ji nechtěli snadno přijmout, měli k ní odpor, zároveň sebou nesla i nepopulární ideologii, oproti tomu anglické výrazy si lidé sami dobrovolně vybírali (a stále vybírají) a přinášely sebou západní kulturu, hodnoty a svobodu, které lidé chtěli mít.⁶⁶

Ve větší míře se začala užívat *novověč*, tedy mluva užívaná k politické i ideologické propagandě a manipulování s občany. Československá republika je charakterizována jako stát Čechů a Slováků, dvou rovnoprávných národů. Výslovná opatření týkající se jazykového práva, popřípadě přímo jakýkoli jazykový zákon se po únoru 1948 neobjevují. Dalším právním aktem, který by měl upravovat jazykové poměry, je Ústava Československé socialistické republiky z 11. července 1960. Stanovuje, že čeština a slovenština jsou rovnoprávnými úředními jazyky, které se užívají při tvorbě zákonů ČSSR, při jednáních se státními orgány atd. Také národnostním menšinám (polská, maďarská, německá, ukrajinská) zaručuje právo na užívání jejich mateřského jazyka v úředním styku v oblastech obývaných

⁶⁵ KOŘENSKÝ, J. Jazyková politika. In KOŘENSKÝ, J. *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Český jazyk*. op. cit., s. 96.

⁶⁶ DANEŠ, F. Situace a celkový stav dnešní češtiny. In DANEŠ, F. (ed.). *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997, s. 20. ISBN 80-200-0617-6.

příslušnou menšinou, právo na vzdělání a tisk v daném jazyce.⁶⁷ Ještě razantnější podobu měla posléze ústava z roku 1968, kde se stát stal federací.

Dalším zlomovým momentem bylo rozdělení federace (Česká a Slovenská Federativní Republika) a následný vznik samostatné České republiky 1. ledna 1993. Z tohoto důvodu bylo třeba, aby vznikla nová ústava, která byla přijata na konci roku 1992 (Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992). O tomto právním aktu však budeme hovořit ještě v následující kapitole. S rozdělením federace na dva samostatné státy je spojeno také uznání slovenského jazyka za cizí jazyk, takovéto striktní rozdělení bylo určitě těžké z důvodu blízkosti obou jazyků, ale i s přihlédnutím na nedávnou koncepci jednotného československého jazyka, o které jsme již v této kapitole hovořili. Slovenský jazyk je možné užívat v ČR (podle legislativních předpisů) v jednání s orgány veřejné správy bez překladatele. Měli bychom se také zmínit o tom, že na Slovensku na rozdíl od ČR existuje speciální jazykový zákon, který vznikl pravděpodobně pod hrozbou rozpínavosti především maďarštiny. Hovoří mimo jiné o tom, že slovenština je státním jazykem, je upřednostňována před jazyky menšinovými atd. Legislativa ČR by se v budoucnu měla určitě rozšířit o jazykový zákon podobný například tomu slovenskému, důvody toho si pokusíme v této práci ještě vysvětlit.

Vzhledem k tomu, že v ČR nebyl přijat žádný samostatný, speciální jazykový zákon, můžeme říci, že pojem státní jazyk není legislativně ustanoven a není zde tento pojem tedy užíván. Oproti tomu se objevují pojmy jako úřední jazyk, vyučovací jazyk (podle školského zákona), jednací jazyk při soudním jednání atd.⁶⁸

Jestliže jsme již hovořili o vlivu ruského jazyka v minulosti, musíme se také jednoznačně zmínit o vlivu cizích jazyků, respektive anglického jazyka na současnou češtinu. Jak již bylo řečeno, tento vliv je určitě nesporný a souvisí se všemi trendy, jako je globalizace, Internet, masmédiá atd., o kterých jsme již také hovořili. Největšími zdroji jsou určitě knihy, noviny, filmy, všechna masmédiá, ale rovněž přímý kontakt s cizinci.

Popularita anglického jazyka se objevuje především v dnešní době a také neskrytě projevuje v běžném životě. S tím souvisí také výuka cizích jazyků v České republice, kde do roku 1989 dominovala ruština, dnes má ale výsadní postavení anglický jazyk, za ním následuje němčina a francouzština.

Z tohoto trendu užívání častých výpůjček z angličtiny a každodenního prolínání vyvstávají také nemalé problémy. Mezi nejčastějšími si můžeme jmenovat problémy

⁶⁷ KOŘENSKÝ, J. Jazyková politika. In KOŘENSKÝ, J. *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Český jazyk*. op. cit., s. 97.

⁶⁸ Tamtéž. s. 100-101.

s pravopisem takovýchto převzatých slov, ale otázka nad podobou cizojazyčných příjmení v ženském rodě, zda užívat českou příponu –ová, či nikoli.

V předchozích kapitolách jsme již mluvili o tom, že po roce 1989 s otevřením státních hranic vzrostl počet cizinců pohybujících se po území ČR. Tento trend se stále více zvýšil také se vstupem České republiky do Evropské unie a můžeme říci, že vrcholu dosáhl 21. prosince 2007, kdy se Česká republika stala součástí Schengenského prostoru. Důsledkem toho bylo odstranění hraničních kontrol a hranic se sousedními státy. Jelikož ČR sousedí pouze se státy patřícími do EU a Schengenského prostoru, jsou její původní hranice chápány jako vnitřní a dále není potřeby kontrolovat pohyb zboží a osob na tomto území. To s sebou samozřejmě přineslo i problémy. Těmi může být zvýšená kriminalita, nelegální dovoz zboží ale především příliv nelegálních přistěhovalců a pracovníků do ČR převážně ze zemí bývalého sovětského svazu. Toto způsobují nedostatečné kontroly na vnějších hranicích Schengenu především na Slovensku. ČR se tak stává tranzitní, nebo přímo cílovou zemí pro přistěhovalce.

Avšak tento akt nemá pouze negativní ale také pozitivní důsledky, mezi kterými se můžeme zmínit například o přílivu zahraničního obchodu a kapitálu, zvýšení příhraničního obchodu, příliv legální pracovní síly atd. Z toho tedy vyplývá, že na území přechodně nebo trvale žijí a pracují různé národnostní a etnické skupiny, které se různou měrou zapojují do procesu jazykové komunikace. V největší míře se jedná o turisty, kteří v ČR pobývají pouze přechodnou dobu a k dorozumívání se volí nejčastěji některý ze světových jazyků (angličtina, němčina atd.), ať už se jedná o jejich mateřský jazyk nebo ne. Naopak cizinci, kteří zde trvale žijí a pracují, se snaží užívat v běžných komunikačních situacích (v obchodě, v restauraci, ...) užívat češtinu, ale ve společnosti svých krajanů stále užívají svůj rodný jazyk. Podobné trendy můžeme samozřejmě nalézt i v polském jazykové prostředí.

Speciální situace nastává v příhraničních oblastech, kde především pod vlivem nákupní aktivity ze strany sousedů (především Němců), dochází k tomu, že se objevují německé nápisy na tabulích, ulicích, v restauracích, ale očekává se také jazyková vstřícnost ze strany českých prodávajících, tedy že budou se svými německými zákazníky hovořit pouze německy.

Další problém vyvstává především ve spojení s ruskou menšinou trvale žijící na území ČR. Jak již bylo tedy řečeno, jazyková politika si klade za cíl ochranu národního (úředního) jazyka a jeho správné užívání všemi obyvateli státu a institucemi podílejícími se na utváření společnosti. Může se tedy jednat o garantování užívání jazyka ve veřejném životě, pokud by se vyskytli tendence skupiny obyvatel, kteří užívají jiný (tedy z hlediska zákonů menšinový

jazyk), na prosezení vlastního jazyka ve státě, popřípadě na regionální úrovni. Otázka vzniku takového opatření vyvstala v nedávné době na západě Čech, především v Karlových Varech, kde sídlí početná ruská menšina. Především díky velikému přísunu ruských turistů začala převládat azbuka v obchodech a reklamních nápisech. Obyvatelé české národnosti volali po opatření, které by odstranilo diskriminaci češtiny ve veřejném životě. Existují obavy, jestli se nejedná o prvek cíleného a vědomého šíření ruštiny do států bývalého sovětského bloku ze strany Ruska.⁶⁹

Podobné tendence můžeme nalézt v prostředí vietnamské komunity, především však ve velkých tržnicích například Tržnice Sapa v Praze, které fungují jako soběstačná města, kde jsou nápisy pouze ve vietnamštině. Avšak můžeme říci, že tato situace je pouze zdánlivým ohrožením českého jazyka. Je to především z důvodu toho, že obyvatelé vietnamské národnosti českým občanům svůj jazyk a kulturu nijak nevnucují a uchovávají si jí pouze uvnitř své komunity.

3. 1. Ústava ČR

Protože užívání současné češtiny není založeno na existenci speciálního jazykového zákona, který by upravoval řečové chování uživatelů jazyka v oficiálním styku, situaci dnešní jazykové politiky můžeme hodnotit a popisovat pouze na základě Ústavy České republiky ze dne 16. prosince 1992. Součástí ústavního pořádku ČR je také Listina základních práv a svobod.

Ústava je v oblasti jazykového práva velice liberální, protože v textu není přímo zakotveno žádné ustanovení, které by přímo hovořilo o jazykovém zákonodárství. Je zde rovněž obecně ustaveno právo menšin, ale neobjevuje se přímo pojem národnostní menšina.

V Článku 3 Listiny základních práv a svobod se uvádí, že základní práva a svobody se zaručují mimo jiné všem bez rozdílu jazyka a příslušnosti k národnostní a etnické menšině. Stanovuje, že každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti.

„Občanům tvořícím národnostní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat

⁶⁹ Nejvýrazněji jsou tyto projevy ruské expanze vidět na příkladu Pobaltských států (Estonska, Lotyšska a Litvy), které se tomuto trendu snaží usilovně bránit a nechtějí přijmout ruštinu jako úřední jazyk.

*a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též právo na vzdělání v jejich jazyku, právo užívat jejich jazyka v úředním styku, právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.*⁷⁰

Vzhledem k tomu, že součástí těchto ustanovení není výčet konkrétních menšin, vzniká zde možnost zakládat školy, vyučovat v jakémkoli jazyce. Svou národnost si může každý zvolit sám, daná práva nejsou vázána na jazykovou příslušnost a znalost například většinového jazyka. Pokud někdo neovládá český jazyk, neupírají se mu tímto aktem práva například na samostatnou výdělečnou činnost. De facto má nárok na jednání s orgány veřejné správy ve svém mateřském jazyce, respektive má tedy právo na tlumočení například při vyšetřování nebo soudním řízení

Již jsme řekli, že v českém právu neexistuje specifický zákon zabývající se jazykem, ale můžeme zde nalézt jednotlivé příslušné zákony, například zákon o ochraně spotřebitele (č. 104/1995). Zákony především upravují užívání jazyka v jednotlivých situacích, například soudy, úřady a správní orgány jednají a vyhotovují svá rozhodnutí v českém jazyce, jakékoli zboží prodávané na území ČR musí být opatřeno českým návodem, u potravin musí být uvedeno složení v češtině.

3. 2. Program české jazykové politiky

Máme-li hovořit o jakémkoli explicitně sepsaném programu české jazykové politiky, který by udával směr jazykové politiky, který by sjednocoval snahy a organizoval činnost na ochranu českého jazyka, a na vytvoření, kterého by se podíleli české jazykové instituce, musím bohužel konstatovat, že v podstatě ucelený program v také podobě neexistuje. Avšak nemůžeme říci, že se v tomto směru nevyskytují žádná opatření.

Především v oblasti školství můžeme mluvit o velmi rozvinutém systému, kde za vyučovací jazyk je označena spisovná podoba českého jazyka v psané i mluvené formě. Některé předpisy garantují výuku českého jazyka ve všech typech škol (kromě jazykových škol a škol, kde je vyučovacím jazykem menšinový jazyk), jsou zajištěny odpovídající

⁷⁰ Viz. Listina základních práv a svobod

organizace, instituce, programy a materiální prostředky potřebné k výuce, dále také příslušné učebnice a příručky. Je zajištěno odpovídající vzdělání příslušných učitelů. Důležitá je však i vědecká činnost v této oblasti, zabývající se především systémem školství, teorií a metodami výuky.

3. 3. Subjekty a programy podílející se na jazykové politice

3. 3. 1. Jazykové instituce

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky je organizace, která se zabývá zkoumáním současného českého jazyka i jeho historie, především problematikou spisovné i nespisovné češtiny, psanou i mluvenou formou jazyka. Ústav pro jazyk český vznikl v roce 1946 z *Kanceláře Slovníku jazyka českého* existující od roku 1911, která měla za úkol sbírat materiály k vytvoření Příručního slovníku jazyka českého. V roce 1952 byl Ústav pro jazyk český začleněn do nově vzniklé Československé akademie věd.⁷¹ Po rozdělení Československa vzniká samostatná Akademie věd České republiky, jejíž je Ústav pro jazyk český rovněž součástí. Ústav se skládá z několika oddělení: Oddělení jazykové kultury, Oddělení gramatiky, Oddělení stylistiky a lingvistiky textu, Oddělení současné lexikologie a lexikografie, Oddělení onomastiky, Oddělení etymologické, Oddělení dialektologické a další. Funkci ředitele Ústavu vždy zastávali významní čeští lingvisté, například Alois Ziskal, bohemista a představitel Pražského lingvistického kroužku Bohuslav Havránek, bohemista František Daneš, Jan Petr, překladatel z ruštiny Jiří Kraus, současným ředitelem je Karel Oliva. Výsledkem jazykovědné vědecké činnosti Ústavu pro jazyk český je vznik slovníků, pravidel pravopisu, odborných i populárně naučných publikací, vydává také několik jazykovědných periodik (*Acta onomastica*, *Časopis pro moderní filologii*, *Linguistica Pragensia*, *Korpus-gramatika-axiologie*, *Naše řeč*, *Slovo a slovesnost*). Dále také poskytuje služby veřejnosti, například můžete využít služeb knihovny, neméně důležité je poradenství v jazykových otázkách. Kvalitně zpracované webové stránky umožňují nalézt mnoho informací přímo na Internetu, kde je možné si prostudovat Internetovou jazykovou příručku, naleznete

⁷¹ Historie ústavu [cit. 2012-04-10] URL:<<http://www.ujc.cas.cz/zakladni-informace/o-ustavu/historie-ustavu/>>

zde odkazy také na několik elektronických zdrojů, například Slovník spisovného jazyka českého, Příruční slovník jazyka českého.

Kruh přátel českého jazyka, tedy samostatné sdružení obdivovatelů češtiny, kteří si kladli za cíl pečovat o vytříbenost a ušlechtilost jazyka, vznikl 25. února 1938, pobočky měl v Brně, Plzni i dalších městech. Mezi zakladateli můžeme zmínit jazykovědce prof. J. V. Bečku, prof. Jiřího Hallera a prof. Vladimíra Šmilauera, ale v Kruhu figurovali, respektive stáli v jeho čele například básník Jaroslav Kvapil, spisovatelka Marie Majerová a bohemista prof. František Jílek-Oberpfalcer.⁷² Jeho hlavní úkoly spočívaly v přednáškové činnosti na téma pravopisu, syntaxe, literatury, překladatelství a dalších, ale také na vydávání přednáškových sborníků. Po únoru 1948 byla samostatnost organizace zrušena a během let byla přiřčena k několika jiným organizacím, až v roce 2008 byl Kruh přiřčleněn k Ústavu českého jazyka a teorie komunikace Filozofické fakulty UK v Praze. Od konce 80. let už nevydává přednáškové sborníky, ale přednášky Kruhu se stále pravidelně konají.

Pražský lingvistický kroužek vznikl v roce 1926, v tomto období se poprvé začali sházet jazykovědci, zpočátku nepravidelně, později pravidelně. U jeho zrodu stáli osobnosti jako Vilém Mathesius, Roman Jakobson, Nikolaj Trubeckoj, Jan Mukařovský a další. Činnost kroužku spočívala především ve společných setkáních, při kterých se konaly přednášky a pořádaly diskuze. Už v Praze v roce 1929 předložili na *Prvním mezinárodním kongresu slavistů* společný program, založený na výsledcích práce všech členů.⁷³ Za nejvýznamnější a nejplodnější období se považuje období před 2. světovou válkou, kdy byl Kroužek jednou z nejvlivnějších jazykovědných škol. Válka znamenala útlum činnosti, až v 60. letech byla obnovena předválečná tradice, ale v 70. letech však Kroužek zanikl. Zlomovým byl rok 1989, kdy Kroužek začal obnovovat svoji činnost i pravidelná setkání, především zásluhou Oldřicha Lešky.

Ústav Českého národního korpusu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze založil v roce 1994 lingvista František Čermák, který je rovněž jeho ředitelem. Jedná se vědecký ústav, který má za úkol pracovat na vytvoření *Českého národního korpusu*, o kterém budeme hovořit později.

Do jazykové politiky se také zapojují vysoké školy po celé ČR, tyto instituce se také podílejí na nakladatelské činnosti. Mezi nejvýznamnějšími můžeme jmenovat Karlovu univerzitu v Praze, Masarykovu univerzitu v Brně.

⁷² Kruh přátel českého jazyka [cit. 2012-04-10] URL: <<http://ucjtk.ff.cuni.cz/node/272>>

⁷³ O pražském lingvistickém kroužku [cit. 2012-04-10]
URL:<http://www.praguelinguistics.org/cs/o_prazskem_lingvistickem_krouzku>

Dále do procesu jazykové politiky vstupují také nakladatelství, vydávající ať už odbornou literaturu, ale také beletrii. Mezi nejznámější patří nakladatelství Academia, nakladatelství Karolinum, Nakladatelství Lidových novin, Paseka, Vyšehrad, Dokořán, Mladá fronta, Nakladatelství Gaudeamus.

3. 3. 2 Jazyková periodika

Jak již jsme řekli v České republice je vydáváno několik jazykovědných vědeckých časopisů, které také mohou vstupovat do procesu jazykové politiky. Pokusme si tedy tato periodika blíže popsat.

Odborný časopis *Naše řeč*, který vychází pětkrát do roka od roku 1916, se věnuje češtině jako mateřskému jazyku. Objevují se zde recenzované statě o vývoji češtiny, ale i její současné podobě, vědeckých aktivitách, o gramatice, slovní zásobě, pravopisu, stylistice a jazyku literárních děl. Věnuje se aktuálním otázkám jazykové kultury, normám a kodifikaci. Objevuje se zde také krátký specifický odborný útvar tzv. drobností, ve kterém je popsán a vysvětlen konkrétní jazykový jev, vykládá původ a význam slov. Dále také přináší jeden jazykový dotaz z jazykové poradny Ústavu pro jazyk český a odpověď na něj. Časopis je možné nalézt na internetu v databázi CEEOL a v digitální knihovně AV ČR.⁷⁴

Ústav pro jazyk český dále vydává čtyřikrát do roka časopis *Slovo a slovesnost*, který byl založený v roce 1935 Pražským lingvistickým kroužkem. Zabývá se teorií a kulturou jazyka, otázkami sémiotiky, sémantiky, gramatiky, sociolingvistiky, psycholingvistiky atd. Kromě českých i zahraničních prací přináší také diskusní příspěvky, recenze, zprávy o konferencích. Publikuje v češtině, slovenštině, angličtině, němčině, francouzštině a ruštině. Na internetu je také dostupná elektronická verze časopisu.⁷⁵

Časopis pro moderní filologii byl založen roku 1911 a vychází česky. Věnuje se především výzkumu evropských jazyků (angličtiny, francouzštiny, italštiny, němčiny, portugalštiny, španělštiny) v porovnání s češtinou, nezabývá se oblastí slavistiky, orientalistiky, didaktiky, translologie a literární vědy. Objevují se zde články, recenze

⁷⁴ Naše řeč [cit. 2012-06-15] URL:<<http://nase-rec.ujc.cas.cz/>>

⁷⁵ Slovo a slovesnost [cit. 2012-06-15] URL:<<http://sas.ujc.cas.cz/>>

publikací, zprávy o aktuálních jazykovědných událostech a v rubrice Kronika pak vzpomínkové statě na význačné osobnosti české moderní filologie.⁷⁶

Časopis *Korpus - gramatika - axiologie* vydává od roku 2010 dvakrát ročně Univerzita Hradec Králové, ve spolupráci s Ústavem pro jazyk český. Zabývá se především korpusovým výzkumem češtiny i jiných jazyků, jejich gramatiky, hodnocení jazykových prostředků, jazykovou kulturou, vývojem spisovné češtiny.

Časopis *Linguistica Pragenia* vychází v angličtině, francouzštině, němčině, italštině nebo španělštině. Publikují zde nejenom čeští, ale i zahraniční lingvisté.

Časopis *Acta onomastica* je jediným onomastickým periodikem v České republice. Byl založen v roce 1960. V současnosti vychází jedenkrát ročně. Věnuje se výzkumu vlastních jmen ve všech oblastech. Publikují zde i pracovníci nejazykovědných vědních oborů z České republiky, ale také zahraniční odborníci.

3. 3. 3. Jazykové poradenství

Jak jsme již řekli, některé jazykové instituce organizují také jazykové poradny. Nejvyužívanější a jediná v ČR je jazyková poradna Ústavu pro jazyk český, kam se uživatelé jazyka mohou obracet s jazykovými otázkami klasickou i elektronickou poštou, což je zpoplatněno, ale také telefonicky. Na některé dotazy může také zodpovědět Internetová jazyková příručka, dostupná z webových stránek Ústavu.

Vzrůstající zájem o češtinu v posledních letech dokládá vznik speciálního pořadu pod názvem O češtině. Tento televizní pořad je vysílán od roku 2006 ve spolupráci jazykovědci a odborníky z Ústavu pro jazyk český Akademie věd ČR. Jsou zde vysvětlována a objasňována gramatická pravidla, zajímavé výrazy. Součástí je sehraná scénka, ve které vystupují 2 herci a prezentují obvykle nějaký specifický slang nebo názvosloví z konkrétní oblasti. Diváci mohou psát své dotazy, které vztahují k jakémukoli jevu gramatickému, pravopisnému atd., a v rámci pořadu na tyto otázky odpovídá odborník. Dále zde také vystupuje host, známá osobnost spjatá s daným tématem pořadu. Díky popularitě tohoto pořadu už vyšlo také několik knih odkazujících na tuto problematiku.

⁷⁶ Časopis pro moderní filologii [cit. 2012-06-15] URL:<<http://www.ujc.cas.cz/casopisy/casopis-pro-moderni-filologii/index.html>>

3. 3. 4. Jazykový korpus

Jak jsme již řekli, zpracování *Českého národního korpusu* se věnuje od poloviny 90. let 20. století *Ústav Českého národního korpusu* na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Jedná se o soubor počítačově uložených textů, které slouží k jazykovému výzkumu. Pomocí speciálního programu je možné vyhledávat v původních textech jednotlivá slova, slovní spojení a například zjistit tak jejich frekvenci, nebo třídit nalezená slova podle různých kritérií. Texty, které může nalézt v korpusu, jsou anotovány a u každého textu jsou k dispozici podrobné bibliografické údaje. Korpusové zdroje obsahují informaci o slovech, větách apod., které do nich vkládají na základě své analýzy lingvisté.⁷⁷ Takovýchto korpusů je několik, jedná se především o rozdělení na synchronní a diachronní korpusy, ale také mluvené a psané. Mezi dostupnými korpusy můžeme jmenovat například: korpus sestavený z odborných lingvistických textů Brněnský mluvený korpus, korpus publicistických textů z let 1995 – 2007, korpus dolní lužické srbštiny, korpus Orwellova románu "1984".

3. 4. Certifikace českého jazyka

Stejně jako jiné jazyky se i úrovně zvládnutí v češtině jako cizím jazyce řídí podle projektu Rady Evropy CEFR. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy na svých internetových stránkách uvádí čtyři referenční úrovně, které byly doposud podrobně popsány: prahová úroveň, A1, A2 a B2.⁷⁸

Tradiční možností jak získat v ČR potvrzení o komplexní znalosti českého jazyka je složení *Státní jazykové zkoušky*, jedná se v podstatě o jazykové certifikáty organizované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (podle vyhlášky č.33/2005 Sb.). Za podstatnou nevýhodu těchto zkoušek můžeme považovat to, že nemají oficiální mezinárodní platnost, a proto ji uznávají pouze zaměstnavatelé v České a Slovenské republice. Zkoušky se skládají před státní zkušební komisí pro obor tlumočnický a překladatelský, kde se testují dva jazyky, tedy český jazyk a cizí jazyk, na stejné úrovni. Nelze je nahradit mezinárodními

⁷⁷ Český národní korpus [cit. 2012-04-10] URL:<http://www.korpus.cz/co_je_korpus.php>

⁷⁸ Referenční úrovně pro češtinu jako cizí jazyk. [cit. 2012-05-11] URL:<<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>>

zkouškami. Na výběr jsou tři úrovně zkoušek: státní jazyková zkouška základní (úroveň B2), státní jazyková zkouška všeobecná (úroveň C1) nebo státní jazyková zkouška speciální (úroveň C2). Státní jazykové zkoušky se konají v jeden termín stanovený MŠMT současně po celé ČR pouze dvakrát za rok. Zkoušky pořádá především Jazyková škola s právem SJZ hl. města Prahy, dalším místem konání zkoušek může být několik škol s právem SJZ, kde je však možnost výběru testovaných jazyků omezená. Skládají se vždy z písemné a ústní části před tříčlennou komisí, jejíž předseda je jmenován MŠMT. Zkoušku může složit i ten, kdo jazykovou školu nenavštěvoval. Státní jazykové zkoušky se pořádají nepřetržitě už od 50. let 20. století. Můžeme však říci, že zájem o tyto zkoušky v současnosti klesá, především pod vlivem vzrůstajícího zájmu o mezinárodní zkoušky z jazyků.

Další možností jak si ověřit komunikační kompetence z českého jazyka pro cizince je složení Certifikované zkoušky z češtiny pro cizince (CCE). Získat toto úřední potvrzení znalosti češtiny je možné v pěti úrovních: CCE-A1, CCE-A2, CCE-B1, CCE-B2 a CCE-C1. Zkoušku provádí Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzita Karlova v Praze, dalšími zkušebními místy jsou České centrum v Moskvě, v Kyjevě, v Berlíně, v Mnichově, v Londýně, v Paříži a ve Varšavě, Varšavská univerzita a Univerzita Friedricha Schillera v Jeně. Zkouška je určena všem zahraničním studentům a cizincům starším 16 let, kteří chtějí získat certifikát z češtiny. Podmínkou pro vykonání zkoušky není absolvování kurzů pořádaných UK.

Od 1. ledna 2009 musí cizinec, který žádá o povolení k trvalému pobytu na území České republiky, složit zkoušku z českého jazyka na úrovni A1 a prokázat tak znalost českého jazyka na základní komunikační úrovni potřebné pro dorozumívání se v běžném životě. Tato povinnost se nevztahuje na občany Evropské unie, Norska, Islandu, Lichtenštejnska, Švýcarska a na jejich rodinné příslušníky. Po úspěšném vykonání zkoušky cizinec obdrží Osvědčením o znalosti českého jazyka, který slouží jako doklad znalosti češtiny. Od 1. ledna 2011 slouží také Státní jazyková zkouška (základní, všeobecná nebo speciální) vykonaná v jazykové škole s právem státní jazykové zkoušky a Certifikované zkoušky z češtiny pro cizince (CCE) vykonané v Ústavu jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy jako doklad znalosti českého jazyka pro získání trvalého pobytu.

3. 5. Výuka češtiny jako cizího jazyka

S otevřením hranic po roce 1989, globalizací, přílivem přistěhovalců, ale také zvyšujícím se počtem turistů a cizinců zajímajících se o český jazyk a kulturu vzrůstá potřeba výuky češtiny jako cizího jazyka pro cizince. Tato frekvence dále narůstá také se vstupem ČR do Evropské unie a později ještě se začleněním do Schengenského prostoru. Zvyšuje se potřeba otevírat obory češtiny pro cizince vyučované na vysokých školách v ČR i zahraničí, nebo organizovat kurzy na jazykových školách. Jak již bylo řečeno, je ČR zemí, kde se pohybuje mnoho cizinců, ať už turistů, pracovníků, ale také uprchlíků, nelegálních přistěhovalců a žadatelů o azyl.

Z tohoto důvodu jsou zřizována výuka češtiny v uprchlických táborech. Touto činností se také zabývají nejrůznější neziskové organizace, Charita Česká republika (popřípadě její oblastní pobočky), kde se na práci podílí velké procento dobrovolníků. Cílem těchto snah je zvládnutí českého jazyka na takové úrovni potřebné pro co nejrychlejší začlenění cizinců do společnosti. Také je důležité, aby se děti začlenily do běžného vzdělávacího procesu a mohly navštěvovat školy spolu s ostatními.

Na druhou stranu také vzrůstá zájem o odborné studium českého jazyka mezi cizinci. Kurzy češtiny pořádají organizace zřizované státem, ale také nestátní subjekty. Do popředí v této činnosti vystupují univerzity po celé ČR, které pořádají jazykové kurzy pro všechny kategorie studentů. Nejznámější jsou asi kurzy, které zabezpečuje Karlova univerzita v Praze. Zde je možné si vybrat hned z několika variant programů. Univerzita, respektive Ústav bohemistických studií pořádá například Letní školu slovanských studií (určeno pro odborníky, překladatele, ale i začátečníky), program Česká studia, Desetidenní intenzivní kurz nebo Večerní kurzy českého jazyka.⁷⁹ Nabízena je také možnost studia bakalářského a navazujícího magisterského studia Čeština pro cizince. Kabinet češtiny pro cizince na Masarykově univerzitě nabízí také krátkodobé a dlouhodobé kurzy češtiny pro cizince, Letní školu slovanských (bohemistických) studií, bakalářské studium češtiny pro cizince, Česká studia, Didakticko-praktický kurz a Dvoutýdenní intenzivní kurz.⁸⁰ Obdobné kurzy nabízí také Palackého univerzita v Olomouci.

Výuka češtiny pro cizince probíhá nejen na území ČR ale také v zahraničí. Tyto programy výuky nejčastěji pořádají univerzity. V rámci námi sledovaného česko – polského prostředí se český jazyk vyučuje například na Univerzitě v Opoli (Uniwersytet Opolski)

⁷⁹ Kurzy češtiny [cit. 2012-04-10] URL: <<http://ubs.ff.cuni.cz/kurzy-cestiny>>

⁸⁰ Kabinet češtiny pro cizince [cit. 2012-04-10] URL: <<http://www.phil.muni.cz/kabcest/indexcz.php>>

v rámci oboru Slovanská filologie. Na podobném principu je organizováno studium češtiny i na Jagellonské univerzitě v Krakově (Uniwersytet Jagielloński), Vratislavské univerzitě (Uniwersytet Wrocławski), Univerzitě Adama Mickiewicze v Poznani (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), Slezské univerzitě v Katovicích (Uniwersytet Śląski) a na Státní vysoké odborné škole v Ratiboři (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa).

Lektoři českého jazyka působí po celém světě především v oblastech s velkým procentem obyvatel české národnosti, z důvodu toho, že krajané českého původu v zahraničí se chtějí naučit nebo zdokonalit v jazyce svých předků. V mnoha oblastech na světě Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve spolupráci s Domem zahraničních služeb podporuje výuku češtiny. Čeští lektoři působí kromě Polska také na dalších veřejných vysokých školách v 18 evropských státech, v Belgii, Bosně a Hercegovině, Bulharsku, Francii, Gruzii, Chorvatsku, Itálii, Maďarsku, Makedonii, Německu, Portugalsku, Rakousku, Rumunsku, Rusku, Slovinsku, Srbsku, Španělsku, Velké Británii a dále v Číně, Egyptě, Indii, Izraeli a USA. Dále působí učitelé také mezi krajany v Argentině, Brazílii a Paraguay.⁸¹

Samozřejmě, že i v českém jazykovém prostředí bylo vytvořeno velké množství publikací a příruček pro potřeby výuky českého jazyka pro cizince. Uvedme si jen některé z nich:

- TRNKOVÁ, A. *Textová cvičebnice českého jazyka*. Praha: ISV, 1994. ISBN 80-85866-02-1.
- ČECHOVÁ, E. – REMEDIOSOVÁ. *Chcemy mówić po czesku 1 (Język czeski dla początkujących)*. Liberec: Harry Putz, 2005. ISBN 80-86727-03-3.
- HOLÁ, L. *Czech Express*. Praha: Akropolis, 2006. ISBN 80-86903-17-6.
- KASKA, L. *225x česky. Zábavná čítanka pro zahraniční studenty*. Praha: Karolinum, 1994. ISBN 80-7066-657-9.
- LUTTEREROVÁ, J. *Česká slovní zásoba a konverzační cvičení*. Praha: ISV, 1994. ISBN 80-85866-00-5.
- TURZÍKOVÁ, M. - ČADSKÁ, M. *Čeština pro cizince*. Nástavbový kurz. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-460-8.
- CONFORTIOVÁ, H. - CVEJNOVÁ, J. - ČADSKÁ, M. *Učebnice češtiny pro výuku v zahraničí*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0530-9.

⁸¹ Bohemistika ve světě [cit. 2012-05-11] URL:<http://www.dzs.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=319&>

- CONFORTIOVÁ, H. - TURZÍKOVÁ, M. *Čeština pro pokročilé*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-037-8.
- HOLÁ, L. *Czech Step by Step*. Praha: Akropolis, 2000. ISBN 80-7200-402-6.
- DAVIES, B. - HEJDUKOVÁ, J. *401 Czech verbs*. Praha: Bruce Davies, 2006. ISBN 80-239-7260-X.
- HÁDKOVÁ, M. *Čeština pro cizince a azylanty A, B*. Praha: MŠMT, 2005.
- LOTKO, E. *Zrádná slova v polštině a češtině*. Lexikologický pohled a slovník. Olomouc: Votobia, 1992.
- TRNKOVÁ, A. *Cvičení z české mluvnice*. Praha: Karolinum, 1994. ISBN 80-85787-05-9.
- REMEDIOSOVÁ H. - ČECHOVÁ, E. *Do you want to speak Czech?* Liberec: Harry Putz, 2005. ISBN 80-86727-04-1.
- VINOPALOVÁ, H. *Úvod do české mluvnice pro zahraniční studenty*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-710-9.
- KESTŘÁNKOVÁ, M. – ŠNAIDAUFVÁ, G. - KOPICOVÁ, K. *Čeština pro cizince - učebnice + cvičebnice + audio CD*. Praha: Computer Press, 2010.
- REŠKOVÁ, I. – PINTAROVÁ, M. *Communicative Czech Intermediate Czech – učebnice*. Brno, 2005. ISBN 80-239-6279-5.
- BISCHOFOVÁ, J. *Čeština pro středně a více pokročilé*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1793-0.

4. POROVNÁNÍ ČESKÉ A POLSKÉ JAZYKOVÉ POLITIKY

Přestože Česká republika i Polská republika mají na první pohled mnoho společného, díky historické, politické, ale i společenské provázanosti obou zemí se může zdát, že v oblasti jazykové politiky bude panovat shoda, ale jak již bylo naznačeno, existuje zde mnoho rozdílů, díky nimž se charakter a průběh jazykové politiky odlišuje.

Jedním z nejmarkantnějších rozdílů, které můžeme spatřit mezi českou a polskou jazykovou politikou, je už samotné pojetí jazykové politiky. V českém prostředí se spíše užívá pojmu jazykové právo, které, jak už název napovídá, zahrnuje pouze zákony, respektive právní předpisy, které se zabývají jazykem, jeho ochranou, zajištěním dominance jazyka ve státě.

V opozici k tomuto pojetí se v polském prostředí, jak již jsme řekli, užívá pojem jazyková politika v širším slova smyslu. Jazyková politika zahrnuje nejen zákony, ale také veškerou vědomou, řízenou činnost nejrůznějších institucí, ale i jednotlivců, kteří pracují a působí se stejným cílem, tedy pečovat o kvalitu jazyka, jeho rozvoj, perspektivy, o správné užívání jazyka ve společnosti, rozvíjet jazykové povědomí ve společnosti, chránit jazyk před nežádoucími cizími vlivy.

Další obrovský rozdíl můžeme nalézt v legislativě z jazykové oblasti obou námi sledovaných zemích. Zatímco v Polské republice byl přijat speciální zákon upravující jazykové poměry, tedy *Zákon o polském jazyce*, v České republice v oblasti jazykového práva chybí specifický předpis, respektive zákon, který by se zabýval jazykem a upravoval vztahy v různých sférách společnosti.

Explicitní jazykový zákon by neměl být chápán jako limitativní nebo přímo diskriminační, měl by však výslovně vymezovat práva uživatelů většinového jazyka, ale také cizinců. Tento jednotný zákon by měl jako nedílná součást legislativních opatření ve státě předcházet budoucím problémům, případně rozporům v jazykové oblasti. Naopak otázka neexistujícího jazykového zákona bývá často vyřešena přijímáním izolovaných právních předpisů, které tyto spory řeší z pravidla za pochodu, v již vyhocených situacích, jejichž vzniku by měl právě jazykový zákon předcházet.

Zákon o polském jazyce vychází z toho, že jazyk patří do kulturní oblasti a je součástí národní identity. Předpokládá také, že všichni občané a instituce budou chránit polštinu. Pojednává především o ochraně jazyka, užívání polštiny na území Polské republiky ve veřejném životě, v obchodě a pracovním právu. Jak jsme již řekli, tento zákon nemá omezující charakter vůči každodenní komunikaci obyvatel, církvím ani ve vztahu k národním

a etnickým menšinám. Vztahuje se však na péči o správné užívání jazyka a podpory výuky polského jazyka na území Polska i v zahraničí. Polský jazyk označuje za úřední jazyk ústavních orgánů státu, orgánů státní a veřejné správy, nevládních orgánů a jiných veřejných organizací, ale také za jazyk učební, jazyk zkoušek a diplomových prací ve vzdělávacích institucích. Pojednává o procesu získávání osvědčení znalosti polštiny, hovoří o tom, jaké instituce provádí tyto zkoušky, zabývá se také činností Rady polského jazyka. V polštině musí být napsány veškeré nápisy na úřadech, veřejných institucích a prostředcích veřejné dopravy. Povinností je používat polský jazyk u názvů výrobků a služeb, u faktur a služeb, stejně jako u informací pro spotřebitele o výrobcích a službách, tohoto jediného bodu se týkají postihy za jeho nedodržení.

Avšak neexistence jazykového zákona v ČR ještě neznamená úplnou absenci jakýchkoli jazykových opatření, ty bývají často obsaženy, spíše skryty v jiných předpisech, které se primárně týkají jiné oblasti. V zákonech sice nalezneme prvky charakteru jazykového práva, ale jedná se o předpisy, které upravují speciální vztahy ve společnosti, např. ochrana spotřebitele, náležitosti při psaní smluv atd. Můžeme se také zmínit o nejrůznějších zákonech, které český jazyk označují například za jazyk vyučovací, úřední a jednací, jazyk smluvní a služební.

Díky tomu, že se v českém prostředí nenachází žádný ucelený zákon, který by v sobě zahrnoval více jazykově problematických oblastí, jako Zákon o polském jazyce, není zde tedy jazykové právo zcela regulováno.

Neexistence jazykového zákona sebou tedy nese velké množství aktuálních potenciálních problémů. Jedná se především o nedostatky v oblasti označování obchodního jména, výrobků a podniků, které poskytují nejrůznější služby, pouze cizojazyčnými názvy. Toto jsme si již demonstrovali na příkladu Karlových Varů, kde se potýkají s dominancí ruského jazyka například při označování restaurací, jiných podniků, vývěsek atd. Velkým problémem je také zřizování škol s jiným než českým vyučovacím jazykem, které nejsou určeny pro etnické skupiny, ale primárně pro žáky české národnosti. Jedná se například již o mateřské školy, kde děti české národnosti (jejichž mateřským jazykem je čeština) hovoří pouze anglicky. Stále častěji se také prosazuje cizojazyčná reklama. S vzrůstajícím počtem přistěhovalců a pracovní síly z jiných zemí je problémem také velká benevolence týkající se jazyka v oblasti jednání s úřady.

Je třeba také vzít v úvahu skutečnost, že v budoucnu i nadále bude pravděpodobně růst nejen integrace v rámci Evropy v ekonomickém, politické i kulturním poli, ale také globalizace, postavení masových médií a dalších prvků, které mají vliv na jazyk a o kterých

jsme již hovořili na počátku práce. S těmito procesy bude vzrůstat potřeba zaměřeni se na jazykové právo a určitě bude co nejdříve třeba razantním způsobem upravit stávající předpisy, případně přímo vytvořit speciální jazykový zákon, který by v České republice více upravoval užívání českého jazyka.

Rozdílnost můžeme nalézt také v otázce programu jazykové politiky, zatímco v Polské republice byl několika institucemi vytvořen ucelený program. Spočívá především v péči o mateřský jazyk, zachování jeho samostatnosti, jeho užívání ve všech sférách společnosti, působení na uživatele jazyka, ovlivňování jejich řečového chování, lidé by měli dbát o právní postavení jazyka v zahraničí (samozřejmě i Evropská unie se snaží o rovnocenné postavení všech jazyků členských států). Je třeba také dbát o výuku cizích jazyků v Polsku, ale také výuku polského jazyka na území Polska, ale i v zahraničí.

V České republice takto jednotný program chybí, avšak zásady nacházející se v polském programu jsou realizovány i v ČR. Problém tedy spíše spočívá v tom, že zde nikdo nezformuloval takovýto ucelený program, respektive jasné závazné požadavky, jako tomu bylo v polském prostředí.

Pokud budeme hovořit o jazykových institucích a vědeckých periodikách, musíme říci, že porovnávání a hodnocení není zcela jednoduché. Například struktura a počet institucí je v Polsku větší, toto je dáno zřejmě větší geografickou rozlohou a větším počtem obyvatel, kterým tyto organizace slouží. Činnost některých je zde také ustavena v *Zákoně o polském jazyce*. Pokud budeme srovnávat samotné působení těchto organizací v ČR i v Polsku, můžeme mluvit o obdobné činnosti, která spočívá především na tvorbě slovníků, pravidel pravopisu, poradenství, vydavatelské a popularizátorské činnosti, přípravě testů k certifikaci jazyka, k maturitám, atd. Samozřejmě, že se jednotlivé instituce specializují jen na některé z těchto oblastí. Zaměření vědeckých periodik je také různé a jsou zde obsaženy všechny oblasti zkoumání jazyka. S přípravou jazykového korpusu, jak již jsme řekli, se začalo v ČR dříve než v Polsku.

V oblasti jazykového poradenství je situace v České a Polské republice takřka totožná. V obou zemích působí instituce nebo spolky, které organizují a spravují jazykové poradny. V dnešní době z pravidla komunikace odborníků s tazateli z řad široké veřejnosti probíhá elektronickou formou, například prostřednictvím elektronické pošty nebo diskuzního fóra. Populární formou jsou bezpochyby televizní pořady zaměřující se na osvětlování nejrůznějších jazykových problémů a jazykové poradenství.

Při srovnávání jazykové politiky v oblasti certifikace jazyka a výuky jazyka jako cizího, je situace velmi podobná. V obou zemích se úroveň znalostí jazyka řídí podle CEFR.

V Polsku je možné skládat zkoušky na úrovni B1, B2, C2. V ČR se *Certifikované zkoušky z češtiny pro cizince* skládají na úrovni A1, A2, B1, B2 a C1. Také testy mají obdobnou strukturu, skládají se z porozumění z poslechu, porozumění psanému textu, gramatiky, slohového cvičení a mluvení, tedy pohovoru se zkoušejícími. Další možností, jak získat úřední osvědčení o znalostech jazyka, je složení *Státní jazykové zkoušky*, která však nemá mezinárodní platnost a není určena cizincům.

Velkým rozdílem je také to, že cizinec, který žádá o povolení k trvalému pobytu v ČR, musí složit zkoušku z českého jazyka na úrovni A1 a prokázat tak základní znalost českého jazyka. Nevztahuje se to však na občany Evropské unie a další několika zemí.

Pokud budeme hovořit o výuce daných jazyků jako cizích i v této oblasti je situace velmi podobná. Oba státy se snaží zajistit výuku svého jazyka i v zahraničí. Výuka češtiny v Polsku, nebo naopak polštiny v ČR je poměrně rozšířena, což jen dokládá například i dobré politické a kulturní vztahy obou zemí.

Jak již jsme řekli, jazyková politika České a Polské republiky je v některých směrech rozdílná. Nejmarkantněji jsme to viděli na příkladu legislativy, kde se dá říci, že ČR poněkud zaostává. Zákodárci by měli uvažovat o vytvoření jazykového zákona o vzoru Polska, ale také Slovenska.

ZÁVĚR

Mým úkolem bylo alespoň částečně zpracovat a zhodnotit téma české a polské jazykové politiky. Věnovala jsem se pouze některým vybraným tématům z oblasti jazykové politiky, především tedy jazykovým předpisům v legislativě jednotlivých zemí, jazykovým institucím, programu jazykové politiky a výuce polského, respektive českého jazyka jako cizího a získávání certifikátů z nich.

Na začátku jsem také stručně nastínila historický vývoj obou zemí a kulturněpolitický stav období, které v mé práci sleduji, neboť je to důležité pro pochopení snah, které charakterizují jazykovou politiku a mají na ní nezanedbatelný vliv.

Pokusila jsem se zjistit, co znamená pojem jazyková politika, co je obsahem této činnosti, jaké si klade cíle, jaké subjekty a faktory ji ovlivňují.

Již jsme si řekli, že jazyková politika v obou zemích není zcela stejná, zatímco v Polsku existuje jazykový zákon, v ČR takový zákon nemáme. V ostatních oblastech již tak velké rozdíly nejsou, nebo snahy v těchto otázkách se prakticky vůbec neliší.

Velkým problémem při spaní této práce byl omezené množství odborných pramenů a literatury. Téma české jazykové politiky je zpracováno úzkou skupinou odborníků, proto prací zkoumající tuto oblast můžeme nalézt jen několik. V polském prostředí můžeme hovořit o lépe propracované odborné literatuře, především díky tomu, že se zde této problematice věnuje ve větší míře více odborníků. Z tohoto důvodu jsem také převážně čerpala z pramenů psaných v polštině. Avšak velkým nešvarem v této oblasti je vzájemné citování, kdy jeden autor cituje druhého a naopak, často se také stává, že autor cituje sám sebe, respektive své starší práce na toto téma.

Vzhledem k aktuálnosti nebo specifičnosti některých témat, která nejsou z tohoto důvodu zpracována v odborné literatuře, jsem v mnoha případech musela použít elektronické zdroje informací.

Jsem si vědoma toho, že obsahem jazykové politiky nejsou pouze témata, kterým jsem se věnovala ve své bakalářské práci. V budoucnu by bylo možné se věnovat například následujícím tématům: kodifikace jazyka, výuka jazyka jako mateřského, politika v oblasti výuky cizích jazyků, role médií v procesu jazykové politiky atd. Je také zřejmé, že jazyková politika se stále vyvíjí a bude tedy třeba informace obsažené v této práci stále doplňovat a rozšiřovat.

RESUMÉ

The bachelor thesis is focused on description of the Czech and Polish language policy since 1989. This thesis explain, what language policy is, which entities enter into this process and what is the object of their activity to protect the language. The need to protect the language is basically documented on the political, economic and cultural changes. The historical background in the Czech and Republic of Poland is also important for understanding the linguistic situation.

The thesis is primarily divided into two parts. First one describes the Polish language policy. It analyzes an Act on Polish language and speaks about program of language policy, Polish language institutions, Academic Journals, consulting and television programs about the language, teaching Polish as a foreign language and certifications.

The second part describes the Czech language policy on the base of the same topics. Having looked for elements of language rights mainly in The Constitution of the Czech Republic and the Charter of Fundamental Rights and Basic Freedoms. As we can see Czech Republic does not have a special Language Act as in Poland.

Also speaking about the program of language policy, language institutions, academic journals, consulting and television programs, teaching Czech as a foreign language in the Czech Republic and abroad. It describes the conditions for obtaining a certificate from the Czech language and also devotes to the examination of the Czech language for permanent residence in the Czech Republic.

Last part compared both policies and then their common features or differences.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Literatura

- BALOWSKI, M. Kodyfikacja języka czeskiego po roku 1990. In *Bohemistyka*, 2001, č. 1. ISSN 1642-9893.
- BRALCZYK, J. – MARKOWSKI, A. Rola i miejsce instytucji językoznawczych w kształtowaniu polityki językowej. In. GAJDA, S. *Polska polityka komunikacyjnojęzykowa wobec wyzwań XXI wieku*. Warszawa: Elipsa, 2005. ISBN 83-7151-706-8.
- BUGAJSKI, M. Przeszość i przyszłość polityki językowej w Polsce. In. GAJDA, S. *Polska polityka komunikacyjnojęzykowa wobec wyzwań XXI wieku*. Warszawa: Elipsa, 2005. ISBN 83-7151-706-8.
- DANEŠ, F. Situace a celkový stav dnešní češtiny. In DANEŠ, F. (ed.). *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0617-6.
- GAJDA, S. Program polskiej polityki językowej (rozważania wstępne). In MAZUR, J. *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, 1999. ISBN 83-227-1492-0.
- GAJDA, S. Współczesna polska sytuacja językowa. In GAJDA, S. *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Język polski*. Opole: Uniwersytet Opolski, 2001. ISBN 83-86881-31-3.
- GAJDA, S. program polskiej polityki językowej. In MAZUR, J. *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, 1999. ISBN 83-227-1492-0.
- KOŘENSKÝ, J. Jazyková politika. In KOŘENSKÝ, J. *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Český jazyk*. Opole: Uniwersytet Opolski 1998. ISBN 83-86881-17-8.
- KOŘENSKÝ, J. Vývoj jazykového práva na území dnešní České republiky. In DANEŠ, F. (ed.). *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0617-6.
- KOŘENSKÝ, J. Jazykové právo – prostor nebo limita? In Ondrejovič, S. *Slovenčina na konci 20. storočia, jej normy a perspektívy*. Bratislava: Veda, 1997. 80-224-0514-0.
- LOTKO, E. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. ISBN 80-244-0123-1.
- LUBAŚ, W. *Polityka językowa*. Opole: Uniwersytet Opolski, 2009. ISBN 978-83-86881-50-5.

- LUBAŚ, W. Nowe zadania polityki językowej w świecie słowiańskim. In LUBAŚ, W. *Języki słowiańskie w perspektywie ekolingwistycznej*. Opole: Uniwersytet Opolski, 2003. ISBN 83-86881-37-2.
- LUBAŚ, W. Czeska polityka językowa. In *Bohemistyka*, 2008, č. 1-4. ISSN 1642-9893.
- LUBAŚ, W. Zmieniać czy ulepszać polską politykę językową? In. GAJDA, S. *Polska polityka komunikacyjnojęzykowa wobec wyzwań XXI wieku*. Warszawa: Elipsa, 2005. ISBN 83-7151-706-8.
- LUBAŚ, W. Co jest teraz ważne w polskiej polityce językowej? In MAZUR, J. *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, 1999. ISBN 83-227-1492-0.
- MARKOWSKI, A. *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2005. ISBN 83-01-14526-9.
- MARTYNIUK, W. Założenia projektu certyfikatu z języka polskiego jako obcego/drugiego. In. MAZUR, J. *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, 1999. ISBN 83-227-1492-0.
- MARTYNIUK, W. Certyfikacja znajomości języka polskiego jako obcego w kontekście polityki językowej Rady Europy. In. GAJDA, S. *Polska polityka komunikacyjnojęzykowa wobec wyzwań XXI wieku*. Warszawa: Elipsa, 2005. ISBN 83-7151-706-8.
- PISAREK, W. Istota i sens polskiej polityki językowej. In MAZUR, J. *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, 1999. ISBN 83-227-1492-0.
- PISAREK, W. Zmiany w prawnym statusie polszczyzny w ostatnim pięcioleciu (1999-2004). In. GAJDA, S. *Polska polityka komunikacyjnojęzykowa wobec wyzwań XXI wieku*. Warszawa: Elipsa, 2005. ISBN 83-7151-706-8.

Elektronické zdroje

- Historia Poradnika [cit. 2012-06-10] URL: <<http://www.tkj.uw.edu.pl/>>
- Polonica [cit. 2012-06-10] URL: <<http://polonica.ijp-pan.krakow.pl/>>
- Socjolingwistyka [cit. 2012-06-10] URL: <<http://www.ijp-pan.krakow.pl/wydawnictwo-i-ksiegarnia/czasopisma/socjolingwistyka>>

- Słownik polsko@polski: O programie [cit. 2012-06-15]
URL:<<http://www.tvp.pl/vod/audycje/wiedza/slownik-polskopolski/o-programie>>
- O projekcie NKJP [cit. 2012-06-16] URL: <<http://nkjp.pl/>>
- Kto może zdawać egzamin [cit. 2012-05-04]
URL:<http://www.certyfikatpolski.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=80&Itemid=117&lang=pl>
- Zwolnienia z egzaminu [cit. 2012-05-04]
URL:<http://www.certyfikatpolski.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=81&Itemid=118&lang=pl>
- Egzaminy z języka polskiego jako obcego [cit. 2012-05-16]
URL:<<http://www.buwiwm.edu.pl/certyfikacja/>>
- Historie ústavu [cit. 2012-04-10] URL:<<http://www.ujc.cas.cz/zakladni-informace/o-ustavu/historie-ustavu/>>
- Kruh přátel českého jazyka [cit. 2012-04-10] URL: <<http://ucjtk.ff.cuni.cz/node/272>>
- O pražském lingvistickém kroužku [cit. 2012-04-10]
URL:<http://www.praguelinguistics.org/cs/o_prazskem_lingvistickem_krouzku>
- Naše řeč [cit. 2012-06-15] URL:< <http://nase-rec.ujc.cas.cz/>>
- Slovo a slovesnost [cit. 2012-06-15] URL:< <http://sas.ujc.cas.cz/>>
- Časopis pro moderní filologii [cit. 2012-06-15]
URL:<<http://www.ujc.cas.cz/casopisy/casopis-pro-moderni-filologii/index.html>>
- Český národní korpus [cit. 2012-04-10] URL:<http://www.korpus.cz/co_je_korpus.php>
- Referenční úrovně pro češtinu jako cizí jazyk [cit. 2012-05-11]
URL:<<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>>
- Kurzy češtiny [cit. 2012-04-10] URL: <<http://ubs.ff.cuni.cz/kurzy-cestiny>>
- Kabinet češtiny pro cizince [cit. 2012-04-10]
URL:<<http://www.phil.muni.cz/kabcest/indexcz.php>>
- Bohemistika ve světě [cit. 2012-05-11] URL: <http://www.dzs.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=319&>

PŘÍLOHA

USTAWA

z dnia 7 października 1999 r.

Opracowano na
podstawie: tj. Dz. U.
z 2011 r. Nr 43, poz.
224.

o języku polskim

Parlament Rzeczypospolitej Polskiej:

- zważywszy, że język polski stanowi podstawowy element narodowej tożsamości i jest dobrem narodowej kultury,
- zważywszy na doświadczenie historii, kiedy walka zaborców i okupantów z językiem polskim była narzędziem wynaradawiania,
- uznając konieczność ochrony tożsamości narodowej w procesie globalizacji,
- uznając, że polska kultura stanowi wkład w budowę wspólnej, różnorodnej kulturowo Europy, a zachowanie tej kultury i jej rozwój jest możliwy tylko poprzez ochronę języka polskiego,
- uznając tę ochronę za obowiązek wszystkich organów i instytucji publicznych Rzeczypospolitej Polskiej i powinność jej obywateli

uchwala niniejszą ustawę.

Rozdział 1 Przepisy ogólne

Art. 1.

Przepisy ustawy dotyczą:

- 1) ochrony języka polskiego;
- 2) używania języka polskiego w realizacji zadań publicznych;
- 3) używania języka polskiego w obrocie oraz przy wykonywaniu przepisów z zakresu prawa pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 2.

Ustawa nie narusza:

- 1) przepisów ustaw o stosunku państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych, w szczególności dotyczących uprawiania kultu i praktyk religijnych;
- 2) praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym.

Art. 3.

1. Ochrona języka polskiego polega w szczególności na:

- 1) dbaniu o poprawne używanie języka i doskonaleniu sprawności językowej jego użytkowników oraz na stwarzaniu warunków do właściwego rozwoju języka jako narzędzia międzyludzkiej komunikacji;
 - 2) przeciwdziałaniu jego wulgaryzacji;
 - 3) szerzeniu wiedzy o nim i jego roli w kulturze;
 - 4) upowszechnianiu szacunku dla regionalizmów i gwar, a także przeciwdziałaniu ich zanikowi;
 - 5) promocji języka polskiego w świecie;
 - 6) wspieraniu nauczania języka polskiego w kraju i za granicą.
2. Do ochrony języka polskiego są obowiązane wszystkie organy władzy publicznej oraz instytucje i organizacje uczestniczące w życiu publicznym.

Art. 4.

Język polski jest językiem urzędowym:

- 1) konstytucyjnych organów państwa;
- 2) organów jednostek samorządu terytorialnego i podległych im instytucji w zakresie, w jakim wykonują zadania publiczne;
- 3) terenowych organów administracji publicznej;
- 4) instytucji powołanych do realizacji określonych zadań publicznych;
- 5) organów, instytucji i urzędów podległych organom wymienionym w pkt 1 i pkt 3, powołanych w celu realizacji zadań tych organów, a także organów państwowych osób prawnych w zakresie, w jakim wykonują zadania publiczne;
- 6) organów samorządu innego niż samorząd terytorialny oraz organów organizacji społecznych, zawodowych, spółdzielczych i innych podmiotów wykonujących zadania publiczne.

Rozdział 2

Ochrona prawna języka polskiego w życiu publicznym

Art. 5.

1. Podmioty wykonujące zadania publiczne na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej dokonują wszelkich czynności urzędowych oraz składają oświadczenia woli w języku polskim, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.
2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do oświadczeń woli, podań i innych pism składanych organom, o których mowa w art. 4.

Art. 6.

Umowy międzynarodowe zawierane przez Rzeczpospolitą Polską powinny mieć polską wersję językową, stanowiącą podstawę wykładni, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.

Art. 7.

1. Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w obrocie z udziałem konsumentów oraz przy wykonywaniu przepisów z zakresu prawa pracy używa się języka polskiego, jeżeli:
 - 1) konsument lub osoba świadcząca pracę ma miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w chwili zawarcia umowy oraz
 - 2) umowa ma być wykonana lub wykonywana na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w obrocie bez udziału konsumentów używa się języka polskiego, jeżeli obrót ten jest wykonywany przez podmioty, o których mowa w art. 4.
3. Przepisy ustawy stosuje się do dokumentów i informacji, których obowiązek sporządzenia lub podania wynika z odrębnych przepisów.

Art. 7a.

1. Obowiązek używania języka polskiego w zakresie, o którym mowa w art. 7, dotyczy w szczególności nazewnictwa towarów i usług, ofert, warunków gwarancji, faktur, rachunków i pokwitowań, jak również ostrzeżeń i informacji dla konsumentów wymaganych na podstawie innych przepisów, instrukcji obsługi oraz informacji o właściwościach towarów i usług, z zastrzeżeniem ust. 3. Obowiązek używania języka polskiego w informacjach o właściwościach towarów i usług dotyczy też reklam.
2. Obcojęzyczne opisy towarów i usług oraz obcojęzyczne oferty, ostrzeżenia i informacje dla konsumentów wymagane na podstawie innych przepisów w zakresie, o którym mowa w art. 7, muszą być jednocześnie sporządzone w polskiej wersji językowej, z zastrzeżeniem ust. 3.
3. Nie wymagają opisu w języku polskim ostrzeżenia i informacje dla konsumentów wymagane na podstawie innych przepisów, instrukcje obsługi oraz informacje o właściwościach towarów, jeżeli są wyrażone w powszechnie zrozumiałej formie graficznej; jeżeli formie graficznej towarzyszy opis, to opis ten powinien być sporządzony w języku polskim.

Art. 7b.

Kontrolę używania języka polskiego w zakresie, o którym mowa w art. 7 i 7a, sprawuje, odpowiednio do zakresu swoich zadań. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Inspekcja Handlowa oraz powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów, jak również Państwowa Inspekcja Pracy.

Art. 8.

1. Dokumenty w zakresie, o którym mowa w art. 7, w tym w szczególności umowy z udziałem konsumentów i umowy z zakresu prawa pracy, sporządza się w języku polskim, z zastrzeżeniem ust. 1b.
 - 1a. Dokumenty w zakresie, o którym mowa w art. 7, mogą być jednocześnie sporządzone w wersji lub wersjach obcojęzycznych. Podstawą ich wykładni jest wersja w języku polskim, jeżeli osoba świadcząca pracę lub konsument są obywatelami Rzeczypospolitej Polskiej.

1b. Umowa o pracę lub inny dokument wynikający z zakresu prawa pracy, a także umowa, której stroną jest konsument lub inne niż umowa dokumenty stosowane w obrocie z udziałem konsumentów, mogą być sporządzone w języku obcym na wniosek osoby świadczącej pracę lub konsumenta, władających tym językiem, niebędących obywatelami polskimi, pouczonych uprzednio o prawie do sporządzenia umowy lub innego dokumentu w języku polskim.

2. (utracił moc).

3. (utracił moc).

4. Do umów z udziałem konsumentów zawartych w następstwie ich sporządzenia z naruszeniem ust. 1 stosuje się odpowiednio art. 74 § 1 zdanie pierwsze oraz art. 74 § 2 Kodeksu cywilnego.

5. Umowa o świadczenie usług drogą elektroniczną, określonych w ustawie z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz. U. Nr 144, poz. 1204, z późn. zm.¹¹⁾), sporządzona w języku obcym, zawarta z usługodawcą, który nie jest osobą fizyczną mającą miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub osobą prawną bądź jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, prowadzącą działalność gospodarczą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, może stanowić uprawdopodobnienie faktu dokonania czynności prawnej, o którym mowa w art. 74 § 2 Kodeksu cywilnego.

Art. 9.

Język polski jest językiem nauczania oraz językiem egzaminów i prac dyplomowych w szkołach publicznych i niepublicznych wszystkich typów oraz w placówkach oświatowych i innych instytucjach edukacyjnych, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.

Art. 10.

1. Napisy i informacje w urzędach i instytucjach użyteczności publicznej, a także przeznaczone do odbioru publicznego oraz w środkach transportu publicznego sporządza się w języku polskim.

2. Nazwom i tekstom w języku polskim mogą towarzyszyć wersje w przekładzie na język obcy w wypadkach i granicach określonych w rozporządzeniu ministra właściwego do spraw administracji publicznej.

Art. 11.

Przepisy art. 5—10 nie dotyczą:

1) nazw własnych;

2) obcojęzycznych dzienników, czasopism, książek oraz programów komputerowych, z wyjątkiem ich opisów i instrukcji;

3) działalności dydaktycznej i naukowej szkół wyższych, szkół i klas z obcym językiem wykładowym lub dwujęzycznych, nauczycielskich kolegiów języków obcych, nauczania innych przedmiotów oraz studiów doktoranckich i działalności naukowej w jednostkach naukowych, jeżeli jest to zgodne z przepisami szczególnymi;

4) twórczości naukowej i artystycznej;

5) zwyczajowo stosowanej terminologii naukowej i technicznej;

- 6) znaków towarowych, nazw handlowych oraz oznaczeń pochodzenia towarów i usług;
- 7) norm wprowadzanych w języku oryginału zgodnie z przepisami o normalizacji.

Rozdział 2a

Urzędowe poświadczanie znajomości języka polskiego

Art. 11a.

Cudzoziemiec lub obywatel polski na stałe zamieszkały za granicą otrzymuje urzędowe poświadczenie znajomości języka polskiego po zdaniu egzaminu przed państwową komisją egzaminacyjną.

Art. 11b.

1. Państwową Komisję Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego, zwaną dalej „Komisją”, jej przewodniczącego i członków, powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, spośród specjalistów w zakresie nauczania języka polskiego, w tym jako języka obcego.
2. Komisja liczy dziesięciu członków.
3. Do zadań Komisji należy w szczególności:
 - 1) sprawowanie nadzoru nad przeprowadzaniem egzaminów, o których mowa w art. 11a;
 - 2) przyjmowanie wniosków dotyczących potrzeb w zakresie przeprowadzania egzaminów;
 - 3) przygotowywanie rocznego harmonogramu egzaminów;
 - 4) powoływanie składów państwowych komisji egzaminacyjnych;
 - 5) zlecenie przygotowania zadań egzaminacyjnych, analiz i opracowań na potrzeby przeprowadzanych egzaminów;
 - 6) organizacja i prowadzenie szkoleń dla egzaminatorów i osób przygotowujących zadania egzaminacyjne;
 - 7) promocja systemu poświadczania znajomości języka polskiego przez cudzoziemców w kraju i za granicą;
 - 8) wydawanie poświadczeń znajomości języka polskiego;
 - 9) współpraca z krajowymi i zagranicznymi instytucjami prowadzącymi testowanie znajomości języków obcych, w tym języka polskiego przez cudzoziemców, oraz z instytucjami przygotowującymi zdających do egzaminów poświadczających znajomość języka.

Art. 11c.

1. Państwowe komisje egzaminacyjne są powoływane na podstawie analizy potrzeb w zakresie poświadczania znajomości języka polskiego.
2. Do zadań państwowych komisji egzaminacyjnych należy:

- 1) przeprowadzanie egzaminów pisemnych i ustnych dla różnych poziomów zaawansowania znajomości języka polskiego i wystawianie ocen;
- 2) sporządzanie dokumentacji z przebiegu egzaminów i przekazywanie jej Komisji.

Art. 11d.

1. Środki finansowe niezbędne do funkcjonowania Komisji i państwowych komisji egzaminacyjnych są zapewniane w części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego.
2. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania określi w drodze rozporządzenia:
 - 1) szczegółowe zadania i regulamin działania Komisji, organizację państwowych komisji egzaminacyjnych, sposób obsługi administracyjnej i finansowej Komisji i państwowych komisji egzaminacyjnych, wysokość wynagrodzenia oraz warunki zwrotu członkom Komisji i państwowych komisji egzaminacyjnych kosztów podróży i pobytu, a także wysokość wynagrodzenia innych osób wykonujących zadania na zlecenie Komisji, uwzględniając w szczególności, że wynagrodzenie członków Komisji, z wyjątkiem jej przewodniczącego, przysługuje za udział w posiedzeniach Komisji i że jego wysokość będzie ustalana w relacji do minimalnej stawki wynagrodzenia zasadniczego asystenta, określonej w przypisach o wynagradzaniu nauczycieli akademickich zatrudnionych w uczelniach państwowych;
 - 2) szczegółowe warunki i tryb przeprowadzania egzaminów oraz wydawania poświadczeń znajomości języka polskiego, wzór poświadczenia, warunki odpłatności za przeprowadzanie egzaminów i wydawanie poświadczeń, wymagania, jakim powinni odpowiadać egzaminatorzy państwowych komisji egzaminacyjnych, a także standardy wymagań dla poszczególnych poziomów zaawansowania znajomości języka polskiego, z uwzględnieniem nadania poświadczeniu nazwy „Certyfikat znajomości języka polskiego” oraz możliwości zwolnień z obowiązku zdawania egzaminu.
3. Obsługę administracyjną i finansową Komisji i państwowych komisji egzaminacyjnych wykonuje Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej, utworzone na podstawie odrębnych przepisów.
4. Opłaty pobierane za przeprowadzenie egzaminu i wydanie poświadczenia znajomości języka polskiego stanowią dochód budżetu państwa i są gromadzone na rachunku dochodów budżetowych Biura Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej.

Rozdział 3

Rada Języka Polskiego i jej kompetencje

Art. 12.

1. Instytucją opiniodawczo-doradczą w sprawach używania języka polskiego jest Rada Języka Polskiego, zwana dalej „Rada”, działająca jako komitet problemowy w rozumieniu *art. 34 ustawy z dnia 25 kwietnia 1997 r. o Polskiej Akademii Nauk (Dz. U. Nr 75, poz. 469, z późn. zm.)*.
2. Nie rzadziej niż co dwa lata Rada przedstawia Sejmowi i Senatowi sprawozdanie o stanie ochrony języka polskiego w rozumieniu art. 3.

Art. 13.

1. Rada, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego. Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Prezesa Polskiej Akademii Nauk lub z własnej inicjatywy, wyraża, w drodze uchwały, opinie o używaniu języka polskiego w działalności publicznej oraz w obrocie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z udziałem konsumentów i przy wykonywaniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przepisów z zakresu prawa pracy oraz ustala zasady ortografii i interpunkcji języka polskiego.
2. Towarzystwa naukowe, stowarzyszenia twórców i szkoły wyższe mogą zwracać się do Rady w sprawach używania języka polskiego.

Art. 14.

1. Każdy organ, o którym mowa w art. 4, może zasięgnąć opinii Rady w wypadku wystąpienia w toku czynności urzędowych istotnych wątpliwości dotyczących użycia języka polskiego.
2. Producent, importer oraz dystrybutor towaru lub usługi, dla których w języku polskim brak jest odpowiedniej nazwy, może wystąpić z wnioskiem do Rady o udzielenie opinii co do odpowiedniej formy językowej dla oznaczenia tego towaru lub usługi.

Rozdział 4 Przepisy karne

Art. 15.

1. Kto na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wbrew przepisom art. 7a, w obrocie z udziałem konsumentów stosuje wyłącznie obcojęzyczne nazewnictwo towarów lub usług albo sporządza wyłącznie w języku obcym oferty, ostrzeżenia i informacje dla konsumentów wymagane na podstawie innych przepisów, instrukcje obsługi, informacje o właściwościach towarów lub usług, warunki gwarancji, faktury, rachunki lub pokwitowania, podlega karze grzywny.
2. Tej samej karze podlega, kto na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wbrew przepisom art. 7 i art. 8, w obrocie lub przy wykonywaniu przepisów z zakresu prawa pracy sporządza umowę lub inny dokument wyłącznie w języku obcym.

Rozdział 5 Zmiany w przepisach obowiązujących i przepisy końcowe

Art. 16. (pominięty).¹⁹⁾

Art. 17. (pominięty).

Art. 18. Traci moc dekret z dnia 30 listopada 1945 r. o języku państwowym i języku urzędowania rządowych i samorządowych władz administracyjnych (Dz. U. Nr 57, poz. 324).

Art. 19. Ustawa wchodzi w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia²⁰⁾